

mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

I 117 986 1985

99430051, 10

COBISS

10

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXIX. - ŠTEVILKA 10

KAZALO

Ure in zvezde božiča . . .	141
Pavle Zidar: Sveta noč, blažena noč . . .	142
Vinko Beličič: Ob mrtvem gradbeniku . . .	143
40 let slovenskega gledališča v Trstu . . .	144
Vladimir Kos: Iz dnevnika osamljenih. December. . .	146
Milan: Voščilo božične noči . . .	146
Jelka Cvelbar: Predbožične hudobne misli . . .	147
Pavle Merku: Nabrežina in Brojnica . . .	148
Pod črto . . .	148
Vladimir Kos: Na pragu Novega leta; Božični háiku . . .	149
Vinko Beličič: »Vsak je dal nekaj — za slovenstvo — tam na turški meji« . . .	150
Mogoče ne veste, da . . .	151
Antena . . .	152
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (L. Šorli; Sledovi Drage; I. Žerjal; Florijan Lipuš) . . .	156
Narava - okolje - človek . . .	158
Ocene . . .	159
Pismo slovenskih duhovnikov . . .	162
Dr. Miloš Kralj: Visok krvni pritisk . . .	163
Novice knjižnice D. Čerнета (3) . . .	164

Na platnicah: Pisma, Čuk na Obelisku; Za smeh

Zunanja oprema:
Edvard Žerjal

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1.500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 12.000 Lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 1000 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

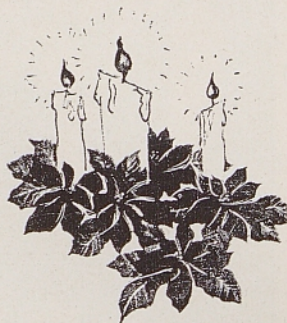
PISMO BORISA PAHORJA O SLOVENSKI LEVICI

Spoštovani gospod urednik, dovolite mi, da dodam nekaj pripomb k pogovoru z devinsko-nabrežinskim županom Bojanom Brezigarjem, ki ste ga objavili v Vaši cenjeni reviji; gre za odgovor, ki se nanaša na Slovensko levico.

Predvsem bi poudaril, da Brezigar govori bolj malo o tem, kar je iz Slovenske levice nastalo, kakor o tem, kar je bila. Bila pa je samostojno demokratsko levičarsko gibanje, ki se je uprlo anemičnemu zavzemanju za slovenska vprašanja, ki sta ga kazali državni levičarski stranki, katerima so slovenski poveljni voditelji poklonili slovenske volivce. Naj v zvezi s tem pripomnim, da je na primer Vidali takrat

italijanskih strank kakor od Slovenske skupnosti; res pa je, da je potem, ko smo nehali nastopati kot skupina, večina prešla v Slovensko skupnost in takó okrepila število tistih levičarsko usmerjenih volivcev, ki so se bili odločili za slovensko stranko po razpustu Neodvisne socialistične zveze.

Vsekakor pa ima Brezigar prav, ko zatrjuje, da ideja Slovenske levice ni shirala, vendar to drži predvsem za veljavnost njene trditve, da je bila odločitev za vključevanje v italijanske stranke politična napaka. Prav gotovo je bila pomembna vloga poslanca Škerka, kakor je zdaj nadvse pomembna vloga senatorke Gerbčeve; vendar to ne zmanjšuje resnice, da bi združeni, homogeni Slovenci, s svojim zastopstvom v Rimu, vzeli drugače v roke svojo uso-

*Vsem bralcem, naročnikom
in sodelavcem želi srečen božič
in srečno novo leto*

MLADIKA

izjavljal, kako da ni nujno, da pride v parlament slovenski komunist, ker lahko prav dobro nastopa v prid Slovencev tudi italijanski partijec. No, takrat je Slovenska levica svojim simpatizerjem svetovala, naj volijo za Škerka, ki je bil že drugič kandidat za poslansko zbornico!

Seveda, ker je bil samostojen nastop nesmisel, je šla Slovenska levica v koalicijo s Slovensko skupnostjo, čeprav za marsikoga taka odločitev ni bila lahka. Zato ni točna Brezigarjeva trditev, češ da je bila osnovna ideja Slovenske levice, »da se Slovenci ne glede na politično oziroma svetovnonazorsko opredeljenost zbiramo v samostojni stranki«. Naše gibanje je bilo, kot sem poprej rekel, avtonomno, ločeno takó od

do, ker ne bi bili odvisni od rimskih centralnih komitejev. To posredno potrjujejo tudi izjave Borisa Raceta ljubljanskemu Delu.

Ugovarjal bi Brezigarju, ko pravi, da je Slovenska levica usahnula »tudi zato, ker je včasih posvečala preveliko pozornost dogajanjem izven našega zamejskega miljeja, kar ne more biti prvenstvena naloga slovenske politične organizacije.«

Zanimanje za razmerje matične politike do nas je bila res ena izmed postavk programa Slovenske levice, vendar (dalje na 3. strani platnic)

SLIKA NA PLATNICI: Otroški zbor »Slovenski šopek« iz Mačkolj je svojo petnajstletnico proslavil z nastopom v srenjski hiši. In ga vidite, cel »šopek«!

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Ure in zvezde božiča

Dragi bralci MLADIKE, želimo vam srečen božič.

Zavestno in z veseljem izrekamo te najpreprostejše sploh možne besede. Dobro nam je pri srcu, da smo premagali skušnjavo zamotanih fraz in kiča s stojnic besedičenja, kjer vse cinglja in mežika in smehljaje ponuja, česar pravzaprav nima.

Vsakomur posebej želimo, da bi užil nekaj miru in veselja. Da bi kaj lepega prejel in kaj lepega daroval. Da bi bil vsaj za uro manj žalosten, če ga preganjajo tegobe. Da bi modro ravnal s srečo v srcu, če mu je bila naklonjena. Da bi znal reči »hvala«. Da bi znal zahrepeneti: Bog!

Tri domovine imamo: božjo, človeško in slovensko. Tega se ne zavedamo vedno, za božič pa se rado primeri, da nam ta lepa in preprosta resnica zasije v srcu. Ne izganjajmo je, ko bodo prazniki mimo. Bodimo vredni tega trojnega domovinstva, v nas naj živi in se krepí, darujmo ga tudi drugim.

Naš božič naj ima tudi letos vero ob betlehemske jaslicah, upanje ob stisku tuje roke in ljubezen ob spominu na Nebesa pod Triglavom.

Ni še tako daleč čas, ko so slovenski polnočni zvonovi zvonili vsi ob natančno isti uri in je bil naš božič po zunanji podobi tak, kot so nam ga ovekovečili ljubeznivi čopiči blagega mojstra Maksima Gasparija.

Ko danes vabi k polnočnici in sta pri nas oba kazalca na cerkvenem zvoniku skupaj na števil-

ki dvanajst, je v Torontu komaj šest ura popoldne in se tam šele pripravljajo na slovenske molitve in voščila; v Avstraliji se že prebujajo v božičnem dopoldnevu, saj so kazalci deset ur pred našimi; v Argentini manjkajo štiri ure do trenutka, ko se bo milo oglasila pesem »Glej zvezdice božje«, in božje zvezdice bodo v nam nepoznanih južnih ozvezdijh, prižganih nad pokrajinami v zorečem poletju.

»Razšli smo se vprek in v šir ...«

Ali pa smo — vsaj v noči božične skrivnosti — bolj skupaj in bolj doma in bolj bratje kot kdajkoli prej, ko so bile ure in zvezde božiča vsem naravnane enako?

Pero, ki piše te besede z zavestjo vseh treh domovin, je preokorno za odgovor na tako visoko vprašanje. Čuti le, da hoče in mora tako pisati, na straneh sicer skromne revije, ki pa bo šla na pot pod domače in tuje zvezde in ki bo, tako upa, navdahnila svoje bralce-prijatelje po vsem svetu z mislijo: povezani smo, podobna so naša čutenja.

Če bo to res, bo to najlepše božično darilo tudi za revijo, ki jo imate v tem trenutku v rokah in ki se pripravlja na vstop v trideseto leto svojega življenja. S takimi čustvi se vračamo k uvodnemu stavku in ga ponavljamo iz vsega srca:

Dragi bralci MLADIKE, želimo vam srečen božič!

Sveta noč, blažena noč

Štirikrat po deset let je nocoj mimo od takrat ... Da, 1944. sem jih imel dvanajst rosnih, kakor ledena sveča prozornih let. In že sem jemal grehe tega sveta na svoja pleča.

Biti na tak dan v kaznilnici, kot so bile Begunje, kjer so okupatorji mali Sloveniji odstranili do deset tisoč najboljših Slovencev, je bilo zame nekaj neznosno morasto težkega, žalostnega, da sem si bolj želel groba kot ne doživeti jaslic, slišati zvonov, ki pojó v noč, ključ slovenska polja k budnosti; ne, božiča brez čaja, potice, govorjenja o svetih rečeh, si nisem želel. Hotel sem praznovati rojstvo svojega Boga, kakor nekoč sveto obhajilo, birmo, ko se je jedlo do onemoglosti, potem pa smo se za spomin šli še slikat v zelen, z bršljanom poraščen vrt, da homo vedeli ... Kaj? Da smo dobro jedli in pili tistega dne.

No, in ni še minilo šest let od takrat, ko me je čas, ta posmehljivi sel Boga, poslal, kakor nekoč svetega Petra, za arestantske zidove. V staro graščino z železnimi križi v oknih.

Na Belegschaft 10.

To je bila dolga soba, kakor kakšno gostilniško kegljišče. In tudi široka, a mrzlejša od Rusije, kjer so tačas padali nemški vojaki. Notri nas je bilo šestdeset bitij, kar je bila desetina vseh zapornikov.

Biti zaprt ni lahko biti. Kaj šele, če si otrok. Pa še na sam božič.

Kljub vsemu pa je bilo tega pred dne božiča čutiti med nami nekaj svetega. Stavil bi, da je skrivši, kot nevidno bitje, prišel med nas sam Kristus. Hodil je z nami vred gor in dol. Zakaj hoja je bila potrebna, ker kuriva za cel dan ni bilo, oziroma, kar ga je bilo, je bilo le deset nekoliko debelejših mokrih kostanjevih polen. Ta pa so že davno zgorela. Dve poleni pa sta že četrtri dan redno po nekakšni ilegalni poti zapored zginili v neznanu. V kot, kjer je stari Pirš iz njih nekaj rezljal.

Morda bo kdo rekel: Kako? Ste imeli nože v jetnišnici? Kdor je bil zares kdaj v arestu, ve, da imajo jetniki pravo orožarno. Vsak je žlico ali vilice, ki jih je sunil, izpilil in ob okenski polici zdrsal v pravo britev, ki bi lahko kakega nemškega stražarja mirno poslala v nebesa.

Oboroženi smo bili na ta način vsi.

Danes pa je bil dan, dan, ki je dan najlepšega pred dne in nato večera ter noči, ki je mati najlepšega dne — božiča.

Stara peč, ob kateri so se nekoč greli grofje, je bila mlačno hladna. A spet ne toliko mrzla, kot je bil za šipami dan.

Sinjina neba je bila kot izbrita. Nanjo so kmalu prižmigale zvezde iz svojih globočin. Kakor diamanti, potreseni po tančici. Svetile so najprej drobno, nato pa vse debeleje.

Beli, mehki, uspavajoči pasteli iz zimskih barv, bele in rjave, so se spotegnili čez svet mrtvine zimskega časa.

Naši nemški stražarji so bili podstriženi in na sveže ostrgani po bradi, kakor kak pokošen rovt. Prihajali so iz kantine, rahlo okajeni. Dali so jim vina, nam, banditom, pa piré krompir in rdečo peso. Sem pa tja je le kak stražar velel prijatelju stražarju, naj mu odpre naš Belegschaft, da nam je zaželel srečen in vesel Weinnachtfest, z vidno, a skrito željo, da bi se nam s tem odkupil za trpljenje, ki ga prestajamo. Eden je celo na ta dan preizkusil našo slo po hrani in je vrgel med nas košček kruha, da bi videl, kako se svinje tepejo. A v nas je bil veličasten mir. Kruh je ostal na tleh, še Cigo se ni stegnil ponj, ki bi sicer pozobal samo stenico. To je pa na oba — stražarja in njegovega kompanjona — naredilo vtis. Ko je stražar s kilskim ključem zavrtel v ključavnici debel, jeklen jezik, je starešina sobe, Vid Štempihar, stopil na kruh in ga zmendral.

— Svinje! je siknil. Rad bi videl, kako bi se odzval Švaba, če bi ga na smrt izstradal partizan.

Iz policijskega trakta je sveže pridišala jelka. Zasišlo se je petje — o Tanennbaum, o Tanennbaum ...

Peli so koračniško, ko da bi marširali.

Večer je bil že na šipah.

Jelovica je zagorela od kresov. Gozdovi so se vsepovsod spremenili v živa božična drevesa.

Bled, gnezdo gestapa, je bilo kakor obkoljeno od neugasljivih luči.

Kristus, ki je bil med nami, je, kot mi, tiščal nos v šipe in strmel ven.

Bilo mu je moralo biti všeč, da ga vse slavi.

Naredil je, a ne vem kako, da smo manj grozno občutili glad. Poslej smo bili lačni le nočne lepote: kresov in zvezdne neba.

Nenadoma pa se je iz kota, kjer je več dni rezljal Pirš, pokazala svetloba sveče. Razsvetlila je jaslice. A kakšne! Prave trentarske. Tamkaj je ležalo dete, iz polena izrezljano, kot Ostržek dolgo, ne dosti večja od njiju sta bila mati

in oče — Jožef in Marija. Pastirji pa smo bili vsi mi — jetniki. Štampihar kot starešina je nosil Jezuščku drobtino kruha, Cigo cel krompir, jaz fižolček, mnogi le kocke repe, eden bombo, drugi mitraljez; ko da bo dete bodoči partizan.

Takšnih jaslic še nisem bil videl. Bile so enkratne, lepe, prave. Človeka je ta Pirševa postavitev svete noči ganila do solz.

Kot, v katerem so jaslice stale, je bil ves mahovit, in z listjem potresen. Kje so dobili ta pravi, dišeči košček gozda, nimam pojma.

Sveti Jožef je bil kot kegelj, Marija nekoliko manjša, a kot kegljica.

Legli smo na tla in samo glave so molele od tal ter strmele v čudovito igro, ki nam jo je načaral Pirš.

Sveča je daljšala sence.

Bližal se je čas polnoči.

Begunjski zvon je kratko zazvonil. Toliko, da smo mi, zaporniki, policaji in orožniki, imeli občutek bližine nečesa, česar vendarle še ni pogotnila ta vojska.

A kar je sledilo po begunjskem zvonu, v nastali tihoti, to me strese še sedaj. Zaslíhalo se je, ko da se je jetniško zidovje napilo mrmranja letal, ki se približujejo.

Vse je zvenelo v basu.

VINKO BELIČIČ

Ob mrtvem gradbeniku

Prekrižane na prsih žuljave roké,
spokojnost na obrazu dreveni:
ta mož za zmeraj je zaprl oči,
ta mož nikamor več ne gre.

Od Nanosa v belini advent prihaja
v njegove mirne, varne, tople hiše —
v oranžne, bele, rdeče rože kraja,
ki nanje golo drevje sence riše.

Železo, kamen, malta, les, opeka
zdaj čakajo na novega človeka.
Kdorkoli boš, po rajnikovi sledi
združuj ljudi ob mizi, luči in besedi.

Kaj neki le je to?

Šele ko sem zaslišal nemško petje: *Stille Nacht, heilige Nacht*, in ko je privonjala na Belegschaft njihova jelka, sem prepoznal svojo pomoto.

Niso prihajali zavezniški avioni bombardirat nemška mesta, ampak je šeststo jetnikov pelo našo Sveto noč, blaženo noč.

Obe pesmi z istim melosom, a drugačno izreko v vokalih, sta prešli v tekmo; nemški i-je in naši e-ji, o-ji, a-ji so takó sijajno nadkrilili nemško »heiligen«, ko da bi čeznjo res šli brneči tanki.

Nekajkrat smo še zapeli močnejše in še lepše, da smo Nemce v njihovem sentimentalnem cvljenju pregazili.

Lahko si mislite, če poje šeststo jetnikov, njim v brk pa cvili le šestdeset žandarjev, pijan in polnih egoističnih spominov, kaj smo izzvali.

Strah, kajpak.

Saj so stene bučale kakor panj pred rojtvijo. Okoli in okoli pa partizanski kresovi, ki so jih videli tudi Nemci.

To so bile lučke našega upa, a lučke njihovega groba.

Zato ni dolgo trajalo, ko se naenkrat odpro vrata Belegschafta; luč s stropa špricne po nas in stražar z naperjeno brzostrelko zahteva od nas tišino. Popolno tišino. Ali pa bo začel takoj streljati.

Pu-pu-pu ... reče. Pu-pu.

Vdali smo se ukazu. Obmolknili, bili kot Jezus v Pirševem hlevčku, leseni in trdi ...

Nekaj trenutkov je stražar še boljčal v nas, oči je imel mesarsko krvave od jeze in popitega alkohola.

Zidovi graščine so se umirili. Namišljeni zavezniki so ostali daleč proč. Noben bes ni več stresel mogočnih zidov. Zjutraj smo zvedeli, da so isti postopek uporabili na vseh Belegschaftih. Našo sveto noč, blaženo noč so premagali z brzostrelkami. Bila je strta, premagana. Le na Jelovico si niso upali in druge vršace. Ti so nam do zgodnjega jutra svetili in dajali up. Bolj kot naši basi, so ti živi ognji prestrašili nemški »heiligen«.

A tako smo upali v srcu, da bomo ta dan le skup praznovali, drug ob drugem — eden tako, Sveta noč, drugi drugače, Sveta noč.

Žal ni šlo. Zidovi bi se razleteli. Švabi so imeli prav. Mi smo peli ekrazit in ne Sveto noč.

Nikoli kasneje nisem slišal peti ljudi tako ubrano in nevarno.

Zjutraj smo si segli v roke, a storili nekaj strašnega, nepopisnega: Jezuščka, Marijo, Jožefa in vse nas, pastirce, smo zakurili v peči. Zagoreli so in dali od sebe toploto za vsak premrl hrbet, ki se je ponoči nahladil.

Morda je bilo pa tako prav. Greli smo se in peli mrmraje; tiše.

Toda bitke med našo Sveto nočjo in nemško *Stille Nacht* ne bom nikoli pozabil.

Še dandanes, ko grem kdaj mimo Begunj in se le s prstom dotaknem stare, nekdanje kaznilnice, ves zabrnim od spomina, ki še vedno živi v stenah.

Že štirideset let!

Kako lepo, a kako pomembno!

40 let slovenskaga gledališča v Trstu

Ob štiridesetletnici neprekinjenega delovanja Slovenskega stalnega gledališča v Trstu je izšla publikacija, s katero so počastili ta jubilej. Prof. Jože Peterlin je kot kritik spremljal delovanje SSG od obnove decembra 1945 do 4. marca 1976, ko ga je smrt doletela prav na poti od gledališke predstave iz tržaškega Kulturnega doma. V spomin na prve predstave SSG v letu 1945 in v spomin na Jožeta Peterlina, čigar desetletnico smrti bomo obhajali marca 1986, objavljamo prve tri recenzije predstav SSG, ki jih je objavil Glas zaveznikov v torek, 4. in sredo, 5. decembra 1945 izpod peresa Jožeta Peterlina.

Začetek predstav

Končno je bila dana priložnost, da je v Trstu zazvenela na gledaliških deskah slovenska beseda. Primorski Slovenci so v nedeljo popoldne napolnili do zadnjega kotička prostano dvorano gledališča Fenice, kjer je bila prva dramska predstava.

Občinstvo je pozdravil zastopnik gledališča in mu prebral pozdravno pismo pesnika Otona Župančiča. Narod, žejen svoje kulture, čiste Lepote, je nestrpnost čakal prve besede z odra svojega gledališča.

Gledališko vodstvo in umetniki, ki so si postavili nalogo, da to pričakovanje izpolnijo, imajo hvaležno, a obenem odgovorno delo.

Hvaležno! Za vsako drobtino jim bo narod, ki ni razvažen, iz srca hvaležen. Odgovorno, ker te hvaležnosti ne smejo izrabljati, ker postavljajo temelje tukajšnjemu Narodnemu gledališču, odgovorno pa še zato, ker morajo na tem križišču narodov dostojno in po najboljših močeh predstaviti slovensko kulturo, da ne bo majhna in neznatna ob kulturah drugih narodov.

Slovenska dramska literatura sicer nima del Shakespearove širine, vendar je tako bogata kot pri marsikaterem večjem narodu. Slovenska gledališka odrska umetnost pa je hodila že več let skupno z odrsko umetnostjo naprednih evropskih narodov.

Morda prvi dve predstavi v Trstu nista dovolj zgovorno tega dokazali. Vodstvo je imelo polno težav in razen tega ni sporeda prav posrečeno izbralo. Pričelo je namreč z dvema dramatikama: s Cankarjevo novelo «Hlapec Jernej in njegova pravica» in z Jurčičevim «Desetim bratom». In dramatikama nam ne more nikdar dati tega kot drama. Cankarjeva novela je biser slovenske književnosti, ki je našla pot tudi v svet in Jurčičev «Deseti brat» je naš najbolj brani roman. Vendar iz tega še ne sledi, da bo tudi na odru doseglo delo tak uspeh, kot bi ga moralo po svoji umetniški stopnji. Dramatikama namreč ostane le dramatikama. V njej ni zajeto in zgoščeno življenje in dogajanje tako, kot je to lahko v dramati. V dramatikama ni rasti in upadanja, ni stopnjevanja in sproščanja, niso nanižani vzroki in posledice v nekem zaokroženem življenju. Nujno se oglašajo v vsaki dramatikama epična širina, ki je navadno tudi najboljši dramatik in režiser ne zakrije popolnoma.

»Jernejeva pravica«

Popoldne je bila na sporedu Cankarjeva «Jernejeva pravica» v Delakovi dramatikama in zamisli. Ta čudovito lepa Cankarjeva novela je zaradi svoje globine in zaradi svoje dramske napetosti ponovno mikala odrske oblikovalce. Delakova dramatikama je šla že večkrat preko slovenskih odrov, vendar se zdi, da niti ta, niti druge niso mogle prepričati in povsem osvojiti gledalcev. So namreč tudi literarne umetnine, ki človeka osvoje, ko jih uživa sam; v nekaterih delih človek sam najlaže najde svoj osebni odnos do njih. Na odru pa so večkrat hladne. Pri «Jernejevi pravici» manjka toplina, ki mora biti v vsakem dobrem gledališču. Tu manjka tista živa in skrivnostna vez, ki veže igralca z gledalcem, manjka sila življenja, ki se ji ne moreš upirati.

Delak je razdelil novelo v osem slik in uporablja pri uprizoritvi projekcijo na platno, glasbo, zbor in soliste. Tudi najboljša uprizoritev ne more ustvariti toliko iluzije, da bi gledalec povsem zaživel v Jernejevem svetu in živel njegovo življenje. Slej ko prej ostane to le recitativ, bolj manifestacija kot pa živa gledališka umetnost.

Hlapca Jerneja je z močnimi igralskimi izrazi, v neprijetni, lepi besedi izoblikoval Just Košuta. Njegova podoba je živa, realistična, v zvezi z zborom pa utone njegov realizem in njegova življenjska resničnost. Toda njegova samozavestna postava in recitacijsko poudarjena beseda se ujema s celotno zamisljivo režiserja. Študenta je predstavil Jože Tiran, eden izmed mlajših, a zelo darovitih slovenskih igralcev. V tej vlogi sicer ni mogel povsem zaživet, se bo pa gotovo uveljavil v drugih, večjih, ki mu jih bodo zaupali. — Gosposko je v močnih, značilnih in svojskih potezah oblikoval Rado Nakrst. Zbor, ki ga je težko uglasiti in povsem ubrati, je bil harmoničen in tudi v podrobnostih izdelan.

Tak Hlapec Jernej je prišel med primorske Slovence. Razumeli so njegovo zahtevo, blizu jim je bila njegova pravica, manj pa je zadihala njegova lepota. Lepoto pa bo našel vsakdo, ko bo vzel v roke knjigo.

Otvoritvena predstava Slovenskega narodnega gledališča, Jernejeva pravica

»Deseti brat«

Zvečer je bil na sporedu Jurčičev «Deseti brat». Ne vem, kateri dramtizaciji bi dal prednost: Govekarjevi, Golievi ali Delakovi. Vse so dramtizacije. Vendar se mi zdi, da bi našla Govekarjeva še največ odmeva tu in v teh razmerah. Lektor v Delakovi dramtizaciji, ki naj bi vezal, le nekako razbija dejanje in prej moti in trga dogajanje kot pa ga veže. Zdi se, da zahteva ta dramtizacija že nekoliko bolj literarno izobraženo občinstvo.

Sicer je bila uprizoritev lepò izvedena. Tudi po svoji lahkotni vsebini je bila ljudem bližja kot «Jernejeva pravica». Misel režije je bila tudi ta, da je vezala skoro vse slike narodna pesem. Igralci so ustvarili podobe. Seveda so pri tem izstopali že znani gledališki umetniki: Košič, Bratina, Nakrst, Tiran, Sancin in drugi. Toda vseeno je bilo pri vsej predstavi čutiti neko utrujenost; niso mogli prav zaživeti tudi prizori, ki so zelo veseli in razigrani, posebno v gostilni.

Najznačilnejšo podobo je ustvaril Valo Bratina, ki je igral desetega brata. Spakova posebnost, prikupnost, vese-

Druga predstava Slovenskega narodnega gledališča, Jurčič - Delak: Deseti brat

lje in žalost, dobrota in sovražnost, vse to je znal podati tako prirodno in nepotvorjeno, da povsem prepriča. Ob njem je najbolj zaživel Košičev Krjavelj. To je ena izmed podob, ki jih je ta igralec najbolj izoblikoval in najgloblje doživel. Originalen je v podobi, v mimiki in v govoru. V izgovorjavi je sicer nekoliko neenoten, ker je vzel dialekt iz različnih dolenjskih predelov, sicer pa je to sin dolenjske zemlje. Mladi par, Kvasa in Manico igrata Tiran in Rodoškova. Njuna igra je topla in živa, lepa in resna tako, da sta oba mlada umetnika med najboljšimi igralskimi močmi tržaškega gledališča. Značilno podobo strica Dolefa je ustvaril Modest Sancin, Piškava Rado Nakrst, graščaka Benjamina Just Košuta in zdravnika Venclja Belizar Sancin. V manjših vlogah nastopajo še: Raztresen, Starčeva, Turk, Rakarjeva in drugi.

Delo je režiral Milan Košič. Režiser pozna kmetško življenje in s tem, da nastopajo osebe v narodnih nošah, je dobila predstava lep narodni poudarek.

Preprosta inscenacija z zavesami in z okvirnim ozadjem je zamisel inž. Franza, načrte za kostume pa je izdelala Kačarjeva.

* * *

Popolnoma neakustična in mrzla dvorana je ovirala pravo razpoloženje. Tudi občinstvo bo moralo postati bolj disciplinirano, da ne bo s kašljanjem in nemirovom motilo igrancev in zbranosti tistih, ki bi želeli nemoteno prisostvovati predstavi.

Led je prebit, zastor se je dvignil. Upamo, da bo slovenska gledališka umetnost živela v Trstu in se razvijala in da so se tako slovenski kulturi odprla vrata tudi tja, kamor tako dolgo ni smela.

p. j. p.

D. Nicodemi, »Scampolo«

Za dvema slovenskima dramtizacijama je uprizorilo gledališče Nicodemijevo veseloigro «Scampolo». Uprizoritev je doživela lep uspeh, kar ne pripisujem toliko kvaliteti dela, kakor dejstvu, da je dobilo občinstvo igro, kakor si je predstavljalo, da mora igra biti: nič projekcij, nič lektorjev — zastor in živo življenje je zadihalo na odru.

«Scampola» poznajo že slovenski odri pod imenom «Postržek». Nič novega ni v njem, zgodba je povsem preprosta:

V pusto, naveličano življenje inženirja Sacchija, ki živi z neko žensko, stopi naenkrat otrok s ceste, Scampolo. To dekle je samo in brez dobrih ljudi, ki bi skrbeli zanj. Samo živi svoje življenje. Sredi umazanega sveta hodi, ga vidi, a gre nad njim in ostane lepo, dobro in plemenito. V tem otroku ni laži in hinavščine — laže, če mu je težko priznati, da je naredilo komu dobro. Kar ima v srcu, ima na jeziku.

Ljudi, naveličane vsakdanjega meščanskega življenja in ugodja, vabi s čudno silo ta nepotvorjena preprostost za seboj. Naenkrat vidi samo Scampola inženir Sacchi, očara njegovega prijatelja Berninija, pritegne neznanca na cesti ... In Scampolo obstane ob inženirju. V dekletovi notranjosti se je nekaj čudežno spremenilo. V dolgih nočeh se uči Scampolo pisati in brati, da bosta s Sacchijem pisala «skupno knjigo življenja», kot pravi inženir.

Moč drame ni morda v njeni tehnični zgradbi, v njeni rasti in notranji dramatičnosti, pač v tem, da je avtor ujel in zajel preprosto, vsakdanje življenje, da je pokazal lepoto in bogastvo preproste duše, ob kateri se ustavi pokvarjenost, razvajenost in ponos. Dramatik je izoblikoval in postavil pred nas tisto tiho, a močno življenje, ki nas prenovi in očiščuje. Komedija je razgibana, toda niti v situacijski, niti v besedni komiki ni njena vrednost, čeprav beseda oživlja delo. Največja lepota dela je v smislu Scampolovega življenja, ki se gledalcu v tolikih primerih povsem približa, prevzame njegovo notranjost, ga dviga in vodi ter daje moči in notranje opore.

Zato se mi ne zdi odveč, da je prišlo delo na slovenski oder. Režiral je Ferdo Delak, ki je dal predstavi lahkotni tempo in je obdržal ravnovesje tematike in ideje z zunanjimi igralskimi in scenskimi izrazi. Pazil je na izgovorjavo, ki je bila, razen nekaj izjem (posebno v kvaliteti in kvantiteti vokalov) za začetek dobra. In predvsem: prvič je zaživela v tej dvorani čista gledališka umetnost, prvič je bilo čutiti skrivnostno silo, ki je s svojo močjo priklepala gledalca na oder. Tega pri prvih dveh predstavah še ni bilo čutiti. Tudi pri Scampolu ne ves čas, a pri nekaterih prizorih popolnoma.

Seveda so k uspehu predvsem prispevali igralci. Bila je to gotovo najboljša zasedba, ki jo moremo imeti v Trstu. Naslovno vlogo je igrala Vladoša Simčičeva. Izoblikovala je izredno dognano podobo tihega in odkritosrčnega dekleta. Moč njenega igralskega izraza je sploh v naravnosti, preprostosti in enostavnosti. Zato ji je bil Scampolo zelo blizu. V prizorih, ko Scampolo odkriva do tedaj neznan čustva, ko najgloblje doživi ljubezen in jo med solzami in hrepenjem izpoveduje, takrat najbolj prepričuje. Rado Nakrst je v inženirju Sacchiju podal živo podobo sodobnega človeka, ki ga je iz otopelosti dvignil žarek lepote. Nakrstova igralska sila je v dognanosti njegovih likov, v kulturi govora in v neprisiljenem nastopu. Zato je tudi vso težo igre, ki jo je nosil v predstavi s Scampolom, zelo dobro rešil. Njegovega prijatelja Berninija je igral Modest Sancin. Tudi ta podoba je živa in močna, kakor jo pač more postaviti na oder najboljši igralec. Po letih svojega delovanja v operi se je Sancin spet vrnil v dramo, kjer je že postavil lepo število najboljših postav. Ema Starčeva je morda tu pa tam nekoliko preizrazita, premočna posebno v govoru, a sicer je njena Franca dobra zamisel in bogata postava. Angela Sancinova je ustvarila zelo simpatično mlado gospo, ki ima morda včasih le v govoru malo preveč zanosa, a je vendar to lepa in živa Emilija. Nezanca je v krepkih potezah izoblikoval Stane Raztresen in je tako, s svojo sicer manjšo vlogo, mnogo doprinesel k uspehu igre. Tudi Ivan Fišer je kot natakhar Egisto dobro rešil svojo nalogo. In Košičev Giglioli je preprost in dober učitelj, človek majhnih zahtev in velike dobrote. Igralec je v njem popolnoma zaživel.

Moderno sceno je stilno rešil Jože Cesar. Z enostavnimi in skromnimi sredstvi je postavil okvir in opremo in kljub skromnosti ni iluzija trpela. Morda bi bil edino v drugi sceni rešil prostor v toliko drugače, da ne bi bil ležišča Berninija pomaknil tako v ozadje, posebno še, ker je treba upoštevati neakustično dvorano.

Lepo predstavo Scampola glejmo tedaj predvsem kot košček prirodnega, nepokvarjenega, tihega in lepega življenja, ki nas dviga, očiščuje in morda vliva tihega hrepenjenja.

p. j. p.

VLADIMIR KOS

Iz dnevnika osamljenih. December.

*Solzé polzé čez skrito bolečino —
nihče jih ne spreminja v mehki sneg.
Srcá tesnoba nima zvezd za lino;
december vleče mračnost v nedogled.*

*Na dnu, razumeš, prav na dnu doline
začutim pot — brez kamnov, brez prstí,
kako me vabi v upanja daljine,
v nekakšno luč iz zročih me oči.*

*Ves svet pokrije sneg stvari samot.
In šele zdaj začujem ljubeč glas
kot deteta, ki stiska se k toploti
srcá, ki v njem je bil domá le mráz,
ki v njem je našlo iskrico ljubezni.
Razvnel jo bom za najin sveti čas.*

ŽIVA BESEDA

Voščilo božične noči

Polnočna maša je minila.

Še odmeva v srcih oznanilo miru:

— Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem,
ki so mu po volji.

Polni vtisov in dobrih namenov odhajamo iz cerkve.

Pred vrati prijazen nasmeh in prijateljski stisk roke:

— Vesel božič!

Voščilo, ki nas za trenutek ujame v skrivnost božične noči. Zopet zaslišimo angelski glas:

— Glejte, oznanjam vam veliko veselje,

ki bo za vse ljudi.

Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Zveličar,
ki je Kristus Gospod.

Po tem znamenju ga boste spoznali:

našli boste dete,

povito v plenice in položeno v jasli.

Lepo je bilo to noč v naši cerkvi. Več luči in toplejše. Čar božične noči je privabil tudi tiste, ki drugače nimajo časa: vsaj za božič moram k maši. Žarek, ki ga kmalu ugasne tema in predsodki življenja. Pričakovanje v adventni pesmi je imelo premalo moči: Izgini, temni mrak noči, na nebu Jezus se blešči. Podobno kot pred dva tisoč leti. Tudi takrat je bil svet »brez ljubezni in usmiljenja«. To je povedal apostol Pavel kristjanom v Rimu. Ne zadostuje čustvo, niti folklor. Na poseben način danes, ko tema ne-reda in ne-smisla zastirata človeku pogled, da ne vidi rešitve. Moralna ne-moč in ne-snaga dušita človeka, da ne more zadihati svežega zraka, ki ga pri naša učlovečena božja Ljubezen.

Jaslice doma in v cerkvi govorijo, da je Bog postal človek. On sam se je sklonil, sprejel našo uso, da pokaže pot. Novo nebo in nova zemlja sta se začela to noč. Podoba novega, odrešenega sveta, je postala resnica. Rojstvo, zgled in beseda božjega Sina vračajo človeku podobo pred prvim padcem. Pri tem gre za velike reči: smo pripravljeni na rojstvo Boga v naših srcih? Pogum, prava izbira in možata odločitve so potrebni, da postanemo deležni božje luči, ki človeka notranje oblikuje in vodi.

— Gospod, prišel si,

da izpolniš Očetovo voljo.

Rodil si se v družini.

Naj postanejo naše družine močne,

polne ljubezni in miru;

blagoslovi jih z otroki,

da si ne zapremo prihodnosti.

Pastirji so prvi pozdravili

novorojenega Kralja.

Uči nas sprejeti vse ljudi,

brate in sestre,

s preprostim srcem.

Na poseben način tiste,

ki potrebujejo našega nasmeha, pozornosti

in naše pomoči.

MILAN

Predbožične hudobne misli

Ko greš skozi naše mesto lahko na trgu Unità opazuješ ljudi, ki zabodeno gledajo v dekorativne vrste ohrovt, ki naj bi krasile kraj, in nejeverno zmajejo z glavo češ: »Vrzota je zmeraj vrzota!« kakor zaprepaščeno zreš v zelenico, ki sicer sedaj bolj malo odgovarja svojemu imenu, na trgu Goldoni. Nekaj je narobe z njo ali ni dovolj usklajena z okoljem ali ji pa mogoče manjka to, da bi zavzela cel trg in ne le najbolj odročen kotiček. Dejstvo pa je, da se naše mesto lišpa!

Že lani so zelenice evropske razsežnosti in duha dobile svoje mesto ob cerkvi sv. Antona, na Goldonijevem trgu in gotovo še kje. Te zelenice naj bi Trstu vlile zavest mestnega središča med vzhodnimi Alpami in Jadranom, spodbujale pa naj bi tudi prebivalstvo k skrbi za svoje mesto in k večji gostoljubnosti.

Skratka: vse to naj bi bila reklama za Trst.

Spominjam se, da je bila v naši uličici, ko sem bila še osnovnošolka, čisto majhna trgovina z zelenjavo — včasih smo ji rekli »betegin«. V tej trgovini je prodajala zelenjavo uvela starčka, ki je že zdavnaj prekoračila upokojitveno starost. Če si pogledal v leseni gajbici njen radič, je bil videti lep, svež; ko pa si kupljeno prinesel domov, si opazil, da je bilo pod vrhno lepo plastjo vse gnilo. V svojem od starosti ojačenem občutku za varčnost ni ta starčka ničesar zavrgla, vedno je nove plasti radiča položila na starega, ki ga je prej orosila s svežo vodo, da bi stvar olepšala. K njej smo po zelenjavo največkrat hodili iz usmiljenja.

Tak se mi zdi Trst. Ničesar ni v resnici prenovil, ničesar slabega si ni otrešel z ramen — na neumito telo si je nadel praznično obleko, ki jo bo slekel, brž ko bodo prazniki mimo in jo dal v omaro. Tako se je zgodilo z zelenicami, ki so jih po petnajstih dneh lani v maju umaknili z mestnih trgov, kjer so morali narediti prostor za politična zborovanja, v parke in šolske vrtičke. Z zelenjem se je brčkone umaknila iz mesta tudi mednarodna miselnost, gostoljubnost in skrb za lepše

okolje. Kot če bi bilo za mesto starih skoraj preveč petnajst dni cvetja na leto. Morda bo z umikom božičnih svetlobnih teles razlika prazničnega od neprazničnega Trsta manj očitna?

Ali bo le usmiljenje vzbujajoči Trst ponovno polagoma polzel in sklerotične spomine in ga bodo z različnimi pobudami na novo postavljali za simbol nečesa, kar ga je že zdavnaj pogubilo. V manj žolčnem ambientu bi morda otroci, četudi jih je vedno manj, že imeli svoja igrišča, starejši svoja sprehajališča in počivališča, še celo tisto, ki s starostjo prihaja vedno pogosteje na misel. Sedaj pa nimamo niti prostora za otroke, kar za mesto upokojencev niti ni čudno, niti ustreznega pokopališča, kar je manj razumljivo ob ritmu

dvajsetih pogrebov na dan. Verjetno zato, ker so politiki v našem mestu preveč usmerjeni v napade in obrambe politične in narodnostne vsebine, kot pa da bi vse svoje sile usmerili v sprostitve, ki bi spodbudno delovala na prebivalstvo. Toda, ko si do vrata v brozgi, je težko plavati, še posebej, če ti v nosnice zaudarja smrad. Najlepše se je reševati s tem, da v brozgo potopiš svojega soseda. In kako primerna je za to slovenska narodna skupnost. Vik in krik, ki se razvname ob besedi Slovinci, utiša še tako logično zahtevo po resničnih potrebah.

Ko ti problem popolnoma praktičnega značaja uide iz rok in ti preraste v

političnega, potem skoraj da ni kaj pričakovati. Glej primer openskega pokopališča, ki se še ni rešil!

Kdor ne bere italijanskega dnevnika se morda ne zaveda, kakšen trn v peti je nekaterim italijanskim krogom razširitev že obstoječega pokopališča. Kako lepo in snažno bi bilo, po njihovem mnenju, postaviti rekreacijsko in upravno vaško središče, seveda italijansko, saj jim po odstotkih pripada, na mesto, kjer je danes pokopališče. S tem bi praktično preplavili sredi vasi še tisti slovenski živelj, ki se upira. »Saj je tako in tako narobe«, pravijo, »da je pokopališče sredi vasi!«

Morda se ti ljudje, ki jim pride prav le cvetlični internacionalizem, nikoli še niso potrudili v tujino, da bi pogledali tovrstne ureditve po drugih državah. Tam še celo v mestu, ne pa v razlezeni vasi, kakršna so Opčine, lahko z okna gledaš na grobove brez lažnih strahov.

Morda pa tiči zajec v kakem drugem grmu. Če je res, da nov kraj najbolje spoznaš z obiskom pokopališča, bi se videlo prav preroditeljsko, če bi vse tiste Sosiče, Škrlavaje, Daneve in Hrovatine lahko premestili v novo odročnejše počivališče. Tiste, ki s svojimi letnicami še kot neme pričé oznanjajo trdoživost našega človeka. Tam bi se v skladu s kako novo priložnostno normo srebrno svetlikali novi napisi Sossi, Scherlavai, Danieli in Crevatin, v dodatni dokaz krajevne simbolike. Morebiti pa bi bilo dovolj, če bi za določen čas zaposlili kamnoseka, ki bi s svojim dletom škrbil slovenske končnice na nagrobnih kamnih in s tem poravnal spor.

Toda umaknimo svoje hudobne misli za božične svetlobne napise in za razcvetele veje bodoče pomladi v Trstu, ki obljublja nove zelenice v okviru skupnosti, ki jo le mi zamejski Slovenci poznamo kot Alpe-Jadran in je drugod osvojila srca kot Alpe-Adria. Pa kaj — saj so tudi narodno budni kraševci v pomanjkanju boljšega ob vaškem kalu zapeli: »Buči, buči morje Adrijanško ...«

JELKA CVELBAR

Nabrežina in Brojnica

Ničesar novega ne trdim, če opozorim, da nima slovensko krajevno ime **Nabrežina** nič opraviti z apelativom **breg**. Naj rajši ugotovim, da so se doslej, kolikor mi je znano, slovenski jezikoslovci izognili razlage tega imena. (1) Več kot tvegati razlago bom tu skušal nanizati podatke, ki naj to razlago olajšajo.

Najstarejši podatki, s katerimi razpolagam, so zapisi tega krajevnega imena v najstarejšem kodeksu, kar jih hrani Tržaški stolni arhiv: (2) 1308 **de Lebrosina** (prvi **e** v samem imenu je težko čitljiv, brati se da tudi **Lobrosina**), **de Lebresina**, 1310 **de Lobrosina**, **de Labresina**, **de Lebrosina** (tudi v slednjem zapisu je prvi **e** v imenu težko brati, morda stoji tudi v tem primeru **o**). V naslednjem kodeksu Tržaškega stolnega arhiva (3) je kraj trikrat omenjen v enaki obliki: 1315? **vinea Liurisine**, 1318 **in contrata Liurisine**, 1319 **vineam in Liurisina**: za temi tremi zapisi si slede v kratki razdalji trije zapisi z drugim imenom: 1315? **terra cum olivis in Aurisin**, 1318 **de Aurisini**, 1319 **pro afficto olivis Aurisini**. Očitno imamo opraviti z dvema različnima krajema: v prvem primeru — in tako tudi v vseh primerih v prejšnjem viru — z vasjo in z vinogradi pri vasi Nabrežina, v drugem primeru z oljčnimi nasadi ob morskem bregu v kraju, ki ga po slovensko danes imenujemo **Brójnica**. To dvojno poimenovanje zasledimo še dolgo v tržaških srednjeveških virih: v arhivu benediktinskega samostana Svetih Mučenikov (4) berem 1330 **Čiucha de Liurisina**, to je 'Čiuha iz (vasi) Nabrežine', in 1334 **in contrata Auresini ... ipsius contrate Auresinis**. V nadaljnjem kodeksu stolnega arhiva (5) berem v dokumentih, ki jih ni moč točno datirati, a so zanesljivo iz sredine 14. stoletja, **pro**

affictu olivarum de Aurexino, de Aurixino, 1349 **de Aurisino**. Vaško ime 'Liurisina' berem še v 15. stoletju: SSMM 1421 **de villa Liurisine**, (6) moško ime 'Aurisin(o)' berem še v Cavalliju **contrada de Aurusino**. (7)

V nemških urbarjih iz 15. in 16. stoletja, ki jih je objavil Milko Kos, (8) beremo že sodobno slovensko ime 1494 **Nebresin**, 1524 **Napresini**.

Podatki nam omogočajo nekaj ugotovitev: krajevno ime vasi se v 14. stoletju glasi enotno, to je ne glede na jezik, ki ga je zapisovalec govoril, **Lebresina** ali **Lobrosina** ali **Liurisina**; kolebanje v pisavi med temi oblikami in nekaj podobnimi nam daje misliti, da se je ime prav tedaj spreminjalo. To je lepo ugotoviti pri slogasniku **b**, ki se je razvil iz soglasniško rabljenega **u** (tak je namreč **u** v drugem delu kakega diftonga) ali kar iz **v**, saj se v srednjem veku črki **u** in **v** redno uporabljata v obeh funkcijah in zato tudi radi zamenjujeta. V vseh teh zapisih je imenska oblika ženskega spola. Noben pisec ne zamenjuje tega imena z imenom obmorskega brega, ki se vedno glasi le **Aurisin** in je vedno moškega spola.

Slovensko krajevno ime **Nabrežina**, narečno tudi **Nábržin** moškega spola, je očitno nastalo v teku 15. stoletja iz prejšnje oblike ***Labrezina**, ta pa iz starejše ***Lavrezina**: in ta ne more biti nič drugega kot aglutinirana (to je združena, sklopljena) oblika zveze ***I'Aurisina** z italijanskim spolnikom. Za prvotno krajevno ime ženskega spola **Aurisina** razpolagamo z razlago, da je predсловansko in celo predromansko. (9) Jezikoslovci izhajajo iz rekonstruiranega predromanskega imena ***Aurisium**. V tem primeru moramo razlagati še, kako in kdaj je iz te oblike nastala ženska

pod črto - pod črto

Novi atlas

Konec leta nam je prinesel nov Atlas Slovenije, ki se je napovedoval več časa kot založniški podvig, ki bo izpolnil občuteno vrzel. Že smo se ga veselili, saj na slovenskem trgu res nismo imeli ne šolskih ne drugačnih atlasov.

Zdaj, ko imamo v rokah izdelek, ki je sad sodelovanja Mladinske knjige in Geodetskega zavoda Slovenije, pa smo razočarani: pričakovali smo atlas, ki bo odgovoril na skoro vsako vprašanje, ki zadeva ves slovenski teritorij, torej — v mejah dosegljivega — tudi manjšinski prostor, vključno z zgodovinskim, kar bi bili brez posebnih žrtev lahko tudi storili. Potrebna bi bila le minimalna pozornost in kanček več narodne

občutljivosti pri odgovornih. Edino tako si lahko razložimo, da je v atlasu le polovica Celovca in da je izpadla zibelka slovenske državnosti, Gosposvetško polje z vsem okoljem vred. Na zahodni narodnostni meji je izpadla zahodna Benečija in skoro vsa Rezija, na Vzhodni pa slovensko Porabje. Še z nečim drugim ne moremo biti »manjšinci«² zadovoljni: vsaj na slovenskih kartah bi pričakovali, da bo slovenščina deležna enakega dostojanstva, namreč enako velikih črk. Tudi to se ni zgodilo, bodisi da je šlo za golo pomanjkane občutljivosti, bodisi za pretirano spoštovanje suverenosti tuje države. Pa ne, da se bojimo zamere? Tujci niso tako tenkovestni, saj zapišejo na svojih kartah tudi Lubiana, Capodistria, Zagabria in Fiume in me to tudi nič ne

moti, zato pa lahko tudi Slovenci pišejo Dunaj, Rim, Benetke, toliko bolj pa Trst, Gorica, Celovec in še kaj.

To mi daje misliti, da taki založniški podvigi nastajajo, kljub dolgotrajnim pripravam in zahtevnemu tehničnemu delu, preveč površno in da pri načrtih sodeluje premalo strokovnjakov, ki bi imeli splošnejši pogled na stvar. Sicer pa ta vtis potrjujejo še druge ugotovitve, kot naprimer napake pri krajevnih imenih, ki so nedopustne. Tudi italijanska manjšina na obalnem področju ne more biti zadovoljna s pičilim številom dvojezičnih napisov samo pri večjih naseljih. Sploh se zdi, da bi pri takem merilu lahko spravili na karte več podatkov.

Kar je na prvi pogled opazno pa je pomanjkanje karte v celoti, ki bi prika-

imenska oblika **Aurisina**: tu lahko le tvegam hipotezo in sicer, da je to prvotna pridevniška oblika v zvezi **Villa Aurisina**. Razlaga so mi zdi verjetna spričo dejstva, da je mikrotoponim ob morskem bregu v bližini podmorskih vrelcev ohranil moško imensko obliko, ki je videti starejša in ki se je v srednjeveških zapisih ohranila nespremenjena.

Po prihodu na tržaški Kras so Slovenci poimenovali podmorske vrelce na nov, izviren način z imenom **Brójnica**. To ime je skušal razlagati Bezlaj, (10) ne da bi številne možnosti, ki jih navaja, mogle povsem prepričati; ime je edinstveno in Bezlajevi poskusi, da ga vzporedi z drugimi slovenskimi krajevnimi imeni, so tudi neprepričljivi. Za razlago imamo na voljo glagol **broditi** in bi krajevno ime pomenilo 'plitvo vodo', ali tudi glagol **bróiti** 'mešati, bloditi' in ta se že bolje prilega vretju vode zaradi podmorskih vrelcev. Kaj pa, ko bi ga izvajali kar iz **vréti**, ko smo zamenjavo **v** z **b** že ugotovili v imenu Nabrežina? Za ta pojem pozna hrvaščina apelativ **vrulja**. Zadnja razlaga je videti mikavna in jo previdno podajam kot hipotezo.

Če so prvi slovenski prebivalci nabrežinskega Krasa ustvarili novo ime **Brojnica**, so za vas, ki je morala nastati v prvem tisočletju pr. K. in se ob začetku prvega tisočletja po Kr. romanizirati, sprejeli pač že obstoječe romanizirano predromansko ime in počasi so si ga prilagodili. Aglutinacija italijanskega spolnika je mogoča že vsaj od 9. stoletja naprej. Od tega trenutka dalje in krepko pred 14. stoletjem je Nabrežina postala slovenska vas in je jelo nastajati njeno novo slovensko ime: pri njegovi dokončni podobi je bila očitno usodna naslonitev na apelativ **breg**. Od poznega srednjega veka naprej do konca prve svetovne vojske je to ime bilo pač edino ime vasi, rabljeno tudi v italijanskih vojaških zemljevidih: **Nabrežina**, z italijansko grafijo **Nabresina**.

- (1) Pr. F. Bezlaj, Slovenska vodna imena (SVI) I, Ljubljana, 1956, p.g. BREG, str. 82; SVI II, Ljubljana 1961, p.g. OBREŽ, str. 57, in Etimološki slovar slovenskega jezika I, Ljubljana 1976, p.g. **breg**, str. 40: izredno številni toponimi in mikrotoponimi, ki so izvedeni iz tega

apelativa, krijejo ves slovenski prostor do skrajnega zahoda, pr. **Breg** na desnem bregu Tera.

- (2) Redditus et proventus beneficiorum Canonicalium Ven. Capituli Tergestini de Anno 1310; zapisal stoji po vrsti na straneh 63 verso (v), 23v in 24 recto (r).
 (3) Quaternus decimarum Ven. Capituli S. Iusti Mart. de Tergesto de Anno 1317; zapisi stoji na str. 3r, 32r, 43 r; 3v, 32r, 43v.
 (4) Arhiv je shranjen pri Državnem arhivu v Trstu; zapisa stojita v dokumentih 676/17 in 673, 4r.
 (5) Redditus et proventus Canonicorum et Capituli Ecclesiae Tergestinae de 1377. et sparsim de pluribus annis sub eodem millesimo; zapisi stoji na straneh 13v, 25v in 30v.
 (6) Arhiv Svetih Mučenikov, dokument 673,39v.
 (7) J. Cavalli, Commercio e vita privata di Trieste nel 1400, Trieste 1910, str. 8.
 (8) M. Kos, Urbarji slovenskega Primorja II, Ljubljana 1954, str. 211.
 (9) M. Doria, Alcuni aspetti della stratificazione toponimica nella provincia di Trieste, v Actes du Xle congres international des sciences onomastiques, t.l., Sofia 1974, str. 259 in 262.
 (10) F. Bezlaj, SVI I, str. 91.

VLADIMIR KOS

Na pragu Novega leta

(Pobožični háiku s 5.7.5. zlogi)

*Smem s teboj na pot,
 Marija, okrog sonca —
 krog se zdi zlató.*

Božični háiku

(Tako kot so me učili peti Japonci)

*Daleč od doma
 gremo v Sveto noč domov
 Jaz, mir, »Bog lonaj!«*

pod črto - pod črto

zala celotno ozemlje z raznih vidikov. Kar je na notranji strani platnic, je skromno skrpučalo slovenske karte, na kateri niso niti prav razvidne državne in republiške meje, kaj šele meje občin. In vendar bi potrebovali tudi karto, ki bi pokazala na administrativno ureditev slovenske republike. Dalje pogrešamo (kot čisti nestrokovnjaki) tudi specialne karte, ki so danes izredno koristno dopolnilo in brez katerih si ne moremo zamisliti nobenega atlasta. Tako na primer o gospodarstvu, razširjenosti industrije, industrijskih kultur, gozdov, vodnih bazenov ter seveda podatke o prebivalstvu itd. To vse zadeva tisto, kar v atlasu pogrešamo. Kar pa je notri, je dobro zamišljeno in izdelano, čeprav bi na mejnih črtah lahko manj skoparili in bi karte lahko segale

tudi preko čiste črte. Izredno lepe in zgovorne so tudi zračne fotografije, ki lepo dopolnjujejo spremenjeni tekst, kljub temu pa pomisleki in kritike ostanejo.

LAHEK ZASLUŽEK

Trgovina jestvin na Opčinah, pri blagajni kupec iz Jugoslavije (Slovenec), ki ima v vrečki kavo in nekaj delikates, skupno 18 tisoč lir. Plača z dvema desetisočakoma, ne počaka na ostanek, ko odhaja, z nasmeškom reče »Ostalo za vas« in se preseli v sosedni oddelek za sadje, kjer za kišto mandarin plača z desetisočakom in pusti 500 lir. Pri blagajni so še kar ravnodušni, ostanek 2.500 lir sprejmejo kot napitnino za osebje; očitno je, da se take scene ponavljajo, seveda s kupci z druge stra-

ni meje. Mi smo očitno preveč skopi, ali pa so jugoslovanski kupci preveč objestni, ker preveč nalahko zaslužijo denar.

ALI JE RES POTREBNO?

Na slovenskih višjih srednjih šolah so se v začetku decembra pojavili plakati, ki so v imenu Koordinacijskega odbora mladih komunistov za Zahodni Kras vabili na ples v Križu. Vse lepo in prav, vsiljuje pa se vprašanje, ali so bili zares potrebni dvojezični plakati, ko pa je bilo očitno, da so v tistem prostoru namenjeni izključno slovenski mladini? Plakati so bili narejeni na roko, torej ni bila potrebna nobena umetnost, da bi bili samo slovenski. Ali je res potrebno, da se posiljujemo z dvojezičnostjo tudi kjer ni upravičena?

»Vsak je dal nekaj - za slovenstvo - tam na turški meji«

(France Papež, pesnik Dveh svetov)

Leto neštetihi štiridesetletnic, 1985, gre počasi h koncu. Izzvenevajo slavnostni govori, v pozabo tonejo slavnostni članki, na knjižni trg prihajajo zadnji spominski zborniki. Zmagovalci v drugi svetovni vojni pa se — kljub vsemu — zdijo utrujeni in razočarani, saj so mir, bratstvo, svoboda in blagostanje, za katere so krvaveli, pod velikim vprašajem. Niso si namreč vsi, ki so na koncu strli nacifašizem, enako zamišljali imenovanih štirih vrednot. Poraženci, k molku prisiljeni ali po svetu raztepeni, se kar ne morejo vzravnaniti iz ponižanja; med spomine in načrte razdvojeni čutijo, da le malo ali nič ne pomenijo v novem razkolu, ki gre čez ves svet.

Te misli me obhajajo, ko prebiram pesmi, ki jih je France Papež zbral v knjigi Dva svetova in jih je letos v maju (v 400 izvodih) izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu kot svojo 122. publikacijo. Na 98 straneh je skupno 67 naslovov, ki jih prekinjajo štiri avtorjeve vinjete; njegova je tudi naslovná stran.

France Papež je Belokranjec. Rodil se je v vasi Kot v semiški fari 20. marca 1924, toda otroštvo in zgodnjo mladost je preživel v očetovem rojstnem kraju Črnomlju. Tam je hodil tudi v meščansko šolo. On se mene, enajst let starejšega, še spominja, medtem ko sem jaz zvedel zanj šele preko buenosaireske SKA in Meddobja, kateremu je postal 1970 urednik (in to delo opravlja še danes). V teh 15 letih se je v moji mapi nabralo kakih 40 njegovih pisem in v njegovi približno prav toliko mojih.

Ob okupaciji je bilo Papežu sedemnajst let. Ko se je partizanstvo čez čas pojavilo tudi v Beli krajini ter so — kot beremo v pesmi Ko je grozdje zorelo — »v tistem septembrskem po-

poldnevu/... prišli partizani Tomšičevega bataljona/ iz okoliških hribov/ v Črnomelj, / v procesiji, / polni rdečih in črnih insignij«, se je dokončno odločil za beli tabor. Dve leti ali kaj je bil borec, 1945 pa se je umaknil iz domovine. V begunskih taboriščih Servigliano in Senigallia (v Markah) je do odhoda v Argentino 1948 študiral gimnazijske predmete. V Buenos Airesu se je zaposlil kot uradnik v knjigovodstvu tekstilne stroke in tam ostal ves čas do upokojitve.

France Papež je zgleden primer samouka. Z voljo in nadarjenostjo je nadomestil tisto, kar bi mu bila v normalnih razmerah dala normalna šola. Naučil se je tujih jezikov in iz njih prevajal (naj omenim le T. S. Eliota), pesnil — za potrebe Meddobja — v kastiljanščini, pri SKA končal likovno akademijo, poslušal predavanja na Katoliški univerzi. Z vsem srcem se je navezal na SKA, kjer sta izšli pesniška zbirka Osnovno govorjenje in dokumentarna proza o duhovni vsebini naše povojne argentinske emigracije Zapisi iz zdomstva. Papež je tudi uredil drugo buenosairesko izdajo Balantičevega zbranega dela in skupaj z dr. T. Debeljakom pripravil Antologijo slovenskega zdomskega pesništva (1980).

In zdaj, 1985, je pred nami knjiga Papeževih novih pesmi s preprostim naslovom Dva svetova. To ni več hoja po poteh tujih mojstrov, to je vsakomur razumljiva izpoved človeka, ki s prvo tretjino življenja korenini v Sloveniji, z drugima dvema pa — po sili razmer ukoreninjen v tuje velemesto — nenehno misli nanjo. Slišal sem, da se iz Buenos Airesa vsa leta niti enkrat ni premaknil. Pač pa se v pesmi Pismo zahvaljuje materi v Beli krajini, da je sprejela vnuka na obisku in mu dala občutiti blaženstvo slovenske kmečke do-

mačije. Njegova mestna četrt je Carapachay — tja tudi ves čas naslavljam svoja pisma. Od tam je samo 5 km do Atlantika. Takole pravi v pesmi Biti zdoma: »Karapačaj je petdeset kvadrov od obale,/ peš ali s kolesom sem takoj tam,/ na robu,/ kjer že rasteta praprotna mah/ med kamenjem,/ češmin pod evkalipti.« Češmin: simbol prve domovine, Severne polute, evkalipt: simbol druge, Južne polute. »Nisem šel v svet, da bi se izgubil,« beremo v isti pesmi, »in tudi ne, da bi služil/ tujemu denarju —/ biti zdoma, se pravi/ ne biti recimo v Metliki ali na Vrhniki,/ v stari Ljubljani / in ob nedeljah v kaki dolenski zidanici./ Biti zdoma je / biti drugje,/ a ne izgubljen.«

Spominjanje: to je primerjanje nekdanjega daljnega s sedanjim tukajšnjim. Nanovo odkrita »terra australis« je Papežu pokazala nepoznana drevesa, druge ljudi, silne puščave in bogastva. Mali svet prve domovine z vojnimi in revolucijskimi leti je ostal za daljno severovzhodno obalo Atlantika, kjer je december z božičem nazunaj najmračnejši, a kristjanu naznotraj najsvetlejši mesec. Belokranjske in kočevske vasi Poljane, Kleč, Planina, Škrilj, Mavrlen, Stražnji vrh, Kot, Sredgora, Miklarji, Loka, Dobliče, Ponikve, Črmošnjice — nikdar jih ne bo več videl. Pač pa je našel svojo zdomsko domovino v »Zahodni Indiji«, tj. v Velikem Buenos Airesu, kjer so nastale nove slovenske vasi, nova ognjišča emigrantske skupnosti; imena teh naselbin so Lanus, San Martin, Ramos Mejia, Castellar, Moron, San Justo ...

France Papež misli na bojne tovariše, od katerih ga je ločilo leto 1945. »Moji prijatelji so bili iz Ambrusa/ in iz Hinj,/ iz Starega loga in Sentjerneja;/ spoznal sem jih tisto leto,/ ki nas je združilo / v stiskah in skupnem pri-

čakovanju. / .../ Nisem jih videl več,/ dolgo je že, / a smo skupaj še danes.«

Močno je navezan na vse, kar je zemeljskega: na čas, na ogenj (v vseh pomenih in zvezah), na gozd, prijatelje, drevesa, dom, knjige, predvsem pa na besedo (»vsaka resnična beseda ima srce«). Vse to mu je potrebno, ker tako daleč (»daleč na zahodu,/ kjer se sonce ustavi/ in je čas kot zlató«) ni bil še nikdar. A tudi tam, »v tem daljnem svetu slovenske usode«, so božje poti. »Vsako leto maja gremo v božjepotni Luján/ in nekaj mescev potem v Lourdes,/ v buenosaireškem predmestju — / za vero,/ pa tudi za stisk roké / in rožo prijateljstva / čudotvorno.« A že se vmeša spomin: »jaz sem vajen biti sam,/ saj sem hodil po najbolj samotnih poteh,/ prenočeval leta v gozdovih / in na odprtem polju.«

V Papeževih pesmih je vsa Dolenjska s svojimi fanti, je Suha krajina, so Gorjanci, Turjak, Mokrc, skrivnostni kraji na črti Rog - Krim - Ljubelj, »kjer sem spoznal, kaj je življenje«. Toda

mir in varnost mu je — hkrati z neusahljivim domotožjem — prinesla »Señora del Buen Ayre«: »Zavetnica/ njih, ki so bežali/ pred Vandali,/ Saraceni in Bizantinci ... / Sveta Devica iz sredozemskih obal, / Bonaria — / zvezda mornarjev/ in mirnih vetrov /.../ kot seme iz vetrov/ si padla med pampske trnjeve rože/ ter dala ime / pristanišču in mestu«.

Religiozno prvino vsebuje tudi pesem Odisej. Ko je pesnik v iskanju novega doma in novega življenja hodil ob morju, je »v mivki na širni obali« videl »le svoje samotne stopinje«; zdelo se mu je, da so ga vsi zapustili. Po mnogih letih, »po tolikem pesku časa«, mu »govori zdaj Gospod neznanih obrežij: / Prav tam sem te dvignil / na svoja ramena.«

Kot je razvidno že iz citatov, se France Papež izraža v pretežno kratkih prostih verzih. Ritmu, rimam in kiticam se ne da omejevat. In vendar so te pesmi s svojo izbrano in pretehtano besedo nov dokaz, da je in bo še dalje

ostala vrhunec besedne umetnosti čista poezija: lirika, to se pravi odpiranje srca, posebno v tem našem zmeraj hrupnejšem in nečistejšem svetu. Avtor je na začetku knjige sam nakratko spregovoril o pesmih pričujoče zbirke, ki »je nastala iz ... razpetosti na dva svetova: slovenskega domovinskega in ameriškega zdomskega«. Biti hoče vsem razumljiv: tistim, ki so doživeli in še zmeraj doživljajo njemu podobno usodo, pa tudi mladim, ki takih spominov nimajo in le iz pripovedovanja poznajo one krute čase.

Papeževa zbirka Dva svetova je svojstven pesniški dokument: pričevanje ob manj bučni, a za milijone globoko pretresljivi štiridesetletnici. Njegova krotka in hkrati rahlo otožna izpoved je ugotavljanje dejstev brez vsake tendenčnosti. Kljub temu matična domovina o tej knjigi ne bo govorila, ko pa kar naprej miži in si zatiska ušesa pred vsem, kar bi utegnilo vreči senco na njeno uzurpirano zgodovino in podvomiti v slavo njenih tvorcev.

VINKO BELIČIČ

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da se je zgodovinar Vladimir Dedijer pritožil, da policija v Savudriji v Istri nadzoruje in izklaplja njegov telefon ter tako zavira njegove stike v zvezi z njegovo vlogo predsednika »Russelovega sodišča« ...
- da je letos celjska Mohorjeva družba, ki je bila zadnja leta v upadanju, malenkostno porasla, in sicer za osemsto novih naročnikov ...
- da je Izidor Cankar v svojih Spominih, ki so pravkar izšli, med drugim zapisal tudi, da mu je Tito med vojno v razgovoru trdno zagotovil, da v Jugoslaviji ne bo uvajal komunizma ...
- da je 16. novembra tega leta v Stettenu v Nemčiji škof Vekoslav Grmič ob proslavi dneva republike, ki so jo priredili jugoslovanski zdomci, prisostvoval sprejemu mladih v pionirsko organizacijo in spregovoril o zasedanju Avnoja ...
- da si je koprski škof dr. Jenko izprosil od Svetega sedeža podaljšanje ordinarijske škofovske službe za dve leti ...
- da je na okroglo mizo na temo »Znanstvene perspektive Trsta«, ki jo je priredil Circolo della cultura e delle arti - Krožek za kulturo in umetnost, in so na njej nastopili trije ugledni znan-

stveniki, prišlo šestnajst poslušalcev — dva več kakor na predavanju dr. Janeza Stanovnika v tržaškem Kulturnem domu 20. novembra letos ...

- da je v anketi, ki so jo naredili v Dalmaciji med mladimi o vprašanju, katere ljudi imajo za najpomembnejše, osvojila prvo mesto Mati Terezija iz Kalkute, drugo pa Janez Pavel II ...
- da bodo v knjigi, ki jo skupaj s sodelavci pripravljala profesor tržaške univerze Pietro Zovatto o religioznosti tržaških literatov, upoštevani tudi nekateri slovenski pisci ...
- da bo v Mariboru izšel KOCBEKOV ZBORNIK, ki zaradi znanega prispevka Spomenke Hribar o narodni spravi nekaj let ni smel na beli dan ...
- da slovenski kulturni proračun ne dosega niti vsote, ki jo SR Slovenija tedensko odvajava v federacijo za »nerazvite« in zvezni aparat ...
- da je 19. oktobra odpeljal iz Slovenije v Medjugorje poseben vlak z osemsto romarji, ki jih je v Mostarju pričakalo dvajset avtobusov ...
- da so v Kranju zaradi prenizkih plač za dve uri stavkali profesorji na gimnaziji in da so jih dijaki navdušeno podprli ...
- da predvaja ljubljanska televizija na prvem programu 22, na drugem pa 91 odstotkov oddaj v jezikih drugih jugoslovanskih republik, medtem ko televizijski studiji v drugih jugoslovanskih republikah predvajajo manj kot en odstotek oddaj v slovenskem jeziku.

Kulturni koledar DSI

Koledar prireditev Društva slovenskih izobražencev je v novembru obsegal sledeče ponedeljkove večere: 4. novembra je prikazala svoje diapozitive z zanimive poti po Boliviji prof. Erika Košuta; 11. novembra so svečano odprli slikarsko razstavo del Toneta Kralja; 18. novembra je Marko Vuk predaval o umetnosti na Primorskem med obema vojnama in o pojavu ekspresionizma; 25. novembra je dr. Janez Ambrožič iz Kranja predaval o Slomšku in njegovih pogledih na družino. V decembru pa so se društveni sestanki odvijali takole: 2. decembra je prof. Ester Sferco predstavila Rebulovi novi knjigi »Savlov demon« in »Oblaki Michigana«;

9. decembra je bil gost društva koroški pisatelj prof. Janko Messner, ki je govoril na temo Solidarnost ogroženih z ogroženimi; 16. decembra je tržaški škof L. Bellomi na predbožičnem srečanju s člani in prijatelji društva govoril o zadnji rimski sinodi; isti večer je bila tudi otvoritev razstave osnutkov za barvna okna in tapiserije arh. Marte Kunaver iz Ljubljane; naslednji zadnji večer je društvo imelo v gosteh trekkingaša Zvonka Vidava z Opčin, ki je prikazal svoje diapozitive iz Nepala.

V okviru Kraljeve razstave sta DSI in SP pripravila v katarski cerkvi koncert Tržaškega mešanega zbora. Koncert je bil v nedeljo, 17. decembra.

KAČJI PASTIR

»Kačji pastir« je naslov opere tržaškega skladatelja Pavleta Merkuja na libreto Svetlane Makarovič. Po devetih letih, odkar je bila krstna izvedba opere v tržaškem gledališču Verdi, so jo zdaj predstavili tudi v slovenski Operi v Mariboru. Slovensko praizvedbo opere so uvrstili v okvir praznovanj ob 65-letnici delovanja slovenske Opere v Mariboru. Konec novembra so ob tej priložnosti priredili tudi dvodnevni simpozij o sodobni slovenski operni stvarjalnosti, pri katerem so sodelovali ugledni ustvarjalci, glasbeni kritiki, režiserji in kulturni delavci. Pri okrogli mizi na temo »Zakaj (ne) pišem opere?« je sodeloval tudi tržaški skladatelj Pavle Merku. Za kroniko naj zabeležimo še zanimivo pobudo »Skupine 85« v tej zvezi. Pripravili so izlet z ogledom kulturnih institucij v Mariboru, nato pa še obisk predstave v mariborski operi. Izleta se je udeležilo lepo število v glavnem italijanskih članov in prijateljev društva.

LETOŠNJE MOHORJEVE KNJIGE

Vse tri Mohorjeve založbe, celovška, celjska in goriška, so že razposlale po svetu svoj letošnji knjižni dar. Poleg koledarjev nudijo vse tri še lepo vrsto koristnih in lepih knjig. Tako je knjižnemu daru celovške Mohorjeve priložen Rebulov dnevnik »Oblaki Michigana«, dar goriške Mohorjeve pa poleg drugega obsega zanimive spomine Franca Jeze iz nemškega taborišča in izredno dragocen snopič Slovenskega primorskega biografskega leksikona, ki zaključuje drugo knjigo te znamenite publikacije.

ODER OBACE

V nedeljo, 8. decembra, je Krščanska kulturna zveza v Celovcu priredila v mestnem gledališču gledališki praznik, na katerem je nastopila na novo nastala skupina ODER OBACE z uprizoritvijo Cankarjevega Kurenta v dramtizaciji Marjana Beline. Medtem ko so že nekaj let na ta dan vabili na gostovanja razne gledališke skupine iz Slovenije in tudi iz Trsta, so se tokrat odločili za odrsko postavitev z lastnimi močmi. Mlade koroške igralce je režiral Franci Končan.

Številno občinstvo se je udeležilo večera, na katerem je prof. Ester Sferco predstavila zadnji dve Rebulovi knjigi

Umrl je prof. Gorazd Kušej

Le nekaj dni pred svojim 78. rojstnim dnevom je v ljubljanski bolnišnici po daljšem bolehanju umrl član Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Gorazd Kušej. Rodil se je sicer v Gradcu leta 1907. Že leta 1933 je začel predavati na ljubljanski pravni fakulteti, in sicer ustavno pravo ter teorijo države, pozneje tudi primerjalno ustavno pravo. V Akademijo je bil izvoljen leta 1958.

Kot pravnik se je dr. Kušej posvetil predvsem preučevanju človekovih pravic, značilnostim federalnih držav in pa

manjšinski problematiki. V času priprav na Mednarodno manjšinsko konferenco v Trstu leta 1974 je izšlo v samostojni obliki, v zbornikih ali revijah več njegovih tehtnih razprav o pravnem položaju Slovencev v Italiji, o pomenu Londonskega memoranduma in italijanskih notranjih norm, kot tudi že o prvih predlogih za globalni zaščitni zakon, ki jih je takrat analiziral in podkrepil s svojimi strokovnimi argumenti.

Dr. Kušej je nekajkrat tudi predaval v Trstu. Tako leta 1971 na študijskih dnevih v Dragi.

Srebrni jubilej Slovenika

Ob koncu novembra so v Rimu svečano proslavili 25-letnico Slovenika, papeškega zavoda, ki ga je nekdo slikovito označil za »konzulat slovenske duhovnosti«. Za to priložnost je bil navzoč tudi slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar, ob njem pa še škofje dr. Janez Jenko, dr. Franc Kramberger in dr. Metod Pirih. Prihitei so tudi gostje iz zamejstva, dalje rimski Slovenci in pa seveda vsi sedanji ter številni nekdanji gojenci tega zavoda. Proslava je bila razčlenjena v več sestankov in prireditvev, osrednja pa je bila 28. novembra.

Kot je poudaril dolgoletni rektor dr. Maksimilijan Jezernik, ima Slovenik tri temeljne naloge: slovenskim duhovnikom omogoča dopolnilne študije v Rimu, romarjem nudi streho v prijetnem domačem okolju, poleg tega pa daje in vzporeja znanstvene pobude, kot so simpoziji in objave znanstvenih del. V zavodu nastaja tudi bogata knjižnica, katere zametki so bile zapuščine zavodnih slovenskih izobražencev po svetu. Knjig je zdaj že okrog 10 tisoč; v kratkem se bo Slovenik vključil v kompjuterski sistem vatikanskih in nekaterih velikih ameriških knjižnic.

Med jubilejno svečanostjo je metropolit dr. Šuštar izročil Sloveniku odličje svetega Cirila in Metoda, najvišje priznanje, ki ga podeljuje slovenska pokrajinska škofovska konferenca. Slavnostni govornik je bil ljubljanski univerzitetni profesor, pisatelj in prevajalec dr. Andrej Capuder. Za jubilej so Sloveniku poslali čestitke domala z vseh celin; svoj blagoslov mu je podelil papež Janez Pavel II.

Udeleženci slavja so zunaj same zgradbe — vsa je prenovljena v funkcionalnem in umetniškem oziru — doživeli še dva nepozabna dogodka. Dan po proslavi je bila v cerkvi sv. Petra maša, ki jo je ob somaševanju daroval škof dr. Metod Pirih, nekdanji »slovenikar«. Temu pa je sledil ogled vatikanske knjižnice, kjer je še vedno odprta razstava ob robu 1100-letnice smrti sv. Metoda, prikazuje pa najvažnejše listine in knjige na temo stikov med Rimom in slovanskimi narodi skozi stoletja krščanstva, začenši s časom neposredno po delovanju svetih bratov iz Soluna. Med dragocenimi eksponati je častno zastopana tudi slovenska beseda, celo njeni sami davni zapisani

začetki, BRIŽINSKI SPOMENIKI. Pogled na to dragocenost, ki je sicer ljubosumno zaklenjena v Münchnu, bo za vsakogar od obiskovalcev ostal nepozaben.

Sloveniku čestitamo ob jubileju in se pridružujemo želji, ki jo je izrekel rektor dr. Jezernik: »Naj bi bil vedno plamen evangelija in luč kulture«.

† MARIJA ŽIVIC

Sredi novembra je v visoki starosti umrla gospa Marija Sahar Živic, mati bazovskega župnika Marjana Živica. Pokojnica je bila zelo navezana na Sv. Ivan, kjer si je ustvarila dom in vzgojila tri otroke.

Dr. FRANC FELC

Dr. Franc Felc, do pred kratkim izseljenski duhovnik v Franciji, je postal župnik v Zgoniku. Slovesno so ga sprejeli v nedeljo, 3. novembra.

40 LET RADIA TRST A

Radijska postaja TRST A obhaja letos štiridesetletnico. Delovati je namreč začela 5. maja 1945. Te obletnice so se spomnili že maja v radijskem pogovoru v živo, pravkar teče daljši niz oddaj o »zgodovini« te radijske postaje, v sredo, 11. decembra, pa so pripravili v največjem studiu proslavo, na kateri so spregovorili direktor sedeža Fiorensoli, ravnatelj slovenskih programov Benedetič, glavni urednik informativne službe Molinari in njegov pomočnik Legiša. Proslava je bila v živo in ob prisotnosti gostov. Škoda le, da se je zaradi tesnih prostorov ni moglo udeležiti večje število povabljenecv in prijateljev.

Dr. Janez Ambrožič je v DSI predaval o škofu Slomšku in njegovih pogledih na družino

VATIKAN ODPIRA ARHIVE

Na XVI. mednarodnem kongresu zgodovinskih ved, ki je bil od 25. avgusta do 1. septembra v Stockholmu in se je na njem srečalo okoli 2200 strokovnjakov iz 59 držav, je vatikanski predstavnik mons. Maccarone sporočil javnosti, da je papež Janez Pavel II. dal odpreti del doslej nedostopnih arhivov papežev Pija X. in Benedikta XV. To je obdobje od leta 1903 do 1922. Najnovejši vpogled bo omogočil pregled zanimivih dob: krize modernizma v začetku tega stoletja, čas prve svetovne vojne, oktobrske revolucije in nastopa fašizma v Italiji. Vsekakor bodo nove preučitve postavile v novo luč marsikaj, kar je bilo doslej neznano tako v Cerkvi sami kot tudi v svetovni zgodovini.

PRESENEČENJE

Slovenski rezervisti, ki so lani poleti bili poklicani na redne vojaške vaje, so ob prihodu v vojašnico na Vipavskem presenečeni odkrili na stenah še originalna fašistična gesla iz druge svetovne vojne z značilnim Mussolinijevim podpisom. Smisel nekaterih militarističnih napisov fašističnega režima so jim morali raztolmačiti starši. Nekateri še zdaj raziskujejo, ali je to znak spoštovanja preteklosti v pričakovanju 40-letnice osvoboditve.

Arh. MARKO POZZETTO

Za raziskovalno delo na področju arhitekture je prof. Marko Pozzetto dobil 2. decembra na Dunaju odlikovanje »Josefa Jochana von Prechtla« prvega ravnatelja dunajske Tehnične visoke šole, ki je bil do l. 1914 ravnatelj Pomorske akademije v Trstu. Priznanje podeljujejo vsakih pet let in dozdej so ga bili deležni samo avstrijski državljani.

Proslava 90-letnice senatorja Lauscheta v Washingtonu

V soboto, 2. novembra, je bila v okviru največje letne prireditve washingtonskih Slovencev pod okriljem Slovenske ženske zveze proslava devetdesetega rojstnega dne senatorja Franka Lauscheta. Razen slovesnosti blagoslovitve Slovenske kapele v ameriškem narodnem svetišču leta 1971 se ni v Washingtonu še nikoli zbralo toliko Slovencev kot v počastitev visokega jubileja senatorja Lauscheta.

Slavje je odprla predsednica washingtonske veje Slovenske ženske zveze Frida Mihelič, vodila pa ga je Ivanka Antolin. Pater Atanazij Lovrenčič, duhovni svetovalec pri Slovenski ženski zvezi, je prinesel pozdrave in voščila iz centrale v Chicagu. Proslavo so počastili tudi zunanji gostje, večinoma slovenski univerzitetni profesorji iz Združenih držav in Evrope. Prišli so profesor Aleš Lokar iz Trsta, profesor Andrej Moritsch z Dunaja, znanstvena delavka Claudia Froess-Ehrfeld iz Celovca, profesor Peter Remec iz New Yorka, profesor Toussaint Hočevar iz New Orleansa, profesor Bogdan Novak iz Toleda, profesor Jože Velikonja iz Seatlea ter predsednica Društva za slo-

venska preučevanja, profesorica Carole Rogel iz Columbusa, Ohio. Med washingtonskimi gosti je bil tudi profesor Anton Peterlin. Proslave se je udeležilo tudi več gostov iz New Yorka in Connecticuta ter profesor Uroš Resman M.D. in dr. Mate Resman iz Clevelanda.

Slavnostni govornik profesor Ciril Žebot je v kratkih obrisih očrtal edinstveno politično zgodovino slavljenca od leta 1934, ko je bil izvoljen za mestnega sodnika v Clevelandu. Tedaj se je začela nepretrgana vrsta izvolitev Franka Lauscheta na vedno višje javne položaje. Izvoljen je bil za župana svojega rojstnega mesta Clevelanda, nato pa petkrat po vrsti za guvernerja države Ohio. Svojo politično kariero je Frank Lausche kronal, ko je bil izvoljen v ameriški zvezni senat, v katerem je deloval do leta 1969. Ves čas je bil član prestižnega senatnega odbora za zunanjo politiko.

Tudi poslej senator Lausche ni užival zasluženega pokoja, temveč je postal izredno delaven ameriški »starostni državnik«. Slavnostni govornik je omenil, da je v tem svojstvu Frank Lau-

sche posredoval za vrsto pomembnih slovenskih zadev, o katerih bo profesor Žebot pisal v svoji najavljeni knjigi. Eno epizodo iz tega obdobja pa je omenil v govoru:

Ko je leta 1972 — v veliki meri po vztrajnem posredovanju senatorja Lauscheta — bilo ustanovljeno ameriško informacijsko središče v Ljubljani, je tedanji predsednik Združenih držav želel poslati v Slovenijo senatorja Franka Lauscheta, da bi v imenu ljudstva Združenih držav tam odprl novi ameriški center. Senator Lausche je zavidljivo vabilo vljudno odklonil, da si ne bi Slovenci njegovo uradno prisotnost v Ljubljani razlagali kot njegov pristanek nasilnemu režimu. Senator Lausche ni maral obiskati niti rojstnega kraja svojih staršev v Ribnici na Dolenjskem, dokler v Sloveniji ne bodo spoštovane in zavarovane pravice človeka in ne bo dano javno zadoščenje potomcem tisočerih žrtev, ki jim je povojni režim vzel njihova življenja brez sodnega postopka.

Slavljencu je v imenu Slovenske katoliške ednote čestital predsednik njenega washingtonskega (Baragovega) društva Harold J. Paulin, profesor Aleš Lokar, član tržaškega mestnega sveta in urednik revije **Most**, pa v imenu zamejskih Slovencev. Slovenci iz matične slovenske republike se niso mogli udeležiti proslave tega edinstvenega slovenskega devetdesetletnika, ker jim je vlada v Beogradu prepovedala udeležbo na sočasnem washingtonskem zborovanju mednarodnih slavistov in strokovnjakov za vzhodno Evropo.

V svojem odgovoru je devetdesetletni slavljenc v močnem in pretresljivem govoru orisal leta svoje mladosti, ko je v družinskem in prijateljskem okolju v slovenskem Clevelandu vsrkaval jezik, petje in vsestransko spoštovanje do slovenske narodne dediščine. Vtis, ki ga je na zbrano mednarodno družbo v Washingtonu napravil senatorjev govor, se ne da opisati. Tisti, ki so ga slišali in doživeli, bodo o tem pričali svojcem in prijateljem. Upajmo, da bo ta govor 90-letnega Franka Lauscheta kdaj na razpolago na zvočnem traku.

Edinstveno slovensko slavje v Washingtonu je zaključil pozdrav Vladimira Preglja iz Kongresne knjižnice v imenu Odbora za slovensko dediščino in kot vodje washingtonskih pevcev, ki so slavljencu zapeli Prešernovo Zdravico in koroško Gor čez izaro.

Pevske revije v Trstu in Gorici

V soboto, 23. in nedeljo, 24. novembra je bila v Katoliškem domu v Gorici tradicionalna revija zborov »Cecilijanka«, na kateri je letos nastopilo kar 23 zborov iz naše dežele, Koroške in Slovenije. Naslednjo nedeljo pa je bila v Kulturnem domu v Trstu revija

cerkvenih pevskih zborov, ki jo vsako leto prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem. Slednje revije se je letos udeležilo 15 zborov s Tržaškega. Obe reviji sta bili posvečeni jubileju — osemdesetletnici skladatelja Ubalda Vrabca.

Revija Zveze cerkvenih pevskih zborov v Kulturnem domu v Trstu: Tržaški mešani zbor poje pod vodstvom prof. Tomaža Simčiča

Delovanje sklada Mitja Čuk

V petek, 22. novembra, je ta najmlajša dobrodelna ustanova na Tržaškem imela svoj redni občni zbor. Iz poročil, ki so jih podali, je bilo razvidno, ka-

ko pestra, razvejana in koristna je dejavnost te organizacije, ki se posveča otrokom, ki so potrebni posebne pozornosti in nege.

Sklad Mitja Čuk je v Peterlinovi dvorani priredil razstavo izdelkov gojencev sezanske delavnice pod posebnimi pogoji

DEJAVNOST MLADIH V SKK

Redni sobotni sestanki SKK so bili v zadnjih dveh mesecih leta zanimivi in pestri. V soboto, 2. novembra, je gledališki krožek kluba pripravil recital slovenske poezije o slutnji smrti z naslovom »Vse bolj blizu večer«; v soboto, 9. novembra so se člani podali na proseško martinovanje; 16. novembra je skupina mladih z diapozitivni prikazala mladinske raziskovalne tabore; 23. novembra je prof. Zora Tavčar v okviru literarnega krožka predavala o značilnih osebnostih slovenske povojne književnosti; zadnjo soboto v novembru pa je bilo srečanje in pogovor s člani Tržaškega mešanega zbora. Decembra so se mladi najprej spomnili sv. Miklavža v soboto, 7. decembra; 14. decembra je prof. Zora Tavčar predstavila prozo Kovačiča in Hienga ter eksistencialistično poezijo. 21. decembra so se pred počitnicami poslovlili z božičnim srečanjem in recitalom.

TRŽAŠKI OKTET

Pevski ansambel »Tržaški oktet« je s slavnostnim koncertom v tržaškem Kulturnem domu slavil 17. decembra svojo petnajstletnico. Njegov prvi umetniški vodja je bil operni pevec Ivan Sancin, nato pa Janko Ban. Zdaj ga vodi Mirko Slosar.

SV. LENART V BENEČIJI

Iz Sv. Lenarta smo izvedeli, da so tamkajšnji cerkveni pevci v spremstvu župnika Adolfa Dorbolöja in dirigenta dr. Osgnacha obiskali Vatikan in bili sprejeti od papeža Janeza Pavla II., s katerim so se tudi fotografirali.

FRANCE VRBINC — 60-letnik

Znani koroški kulturni delavec in dolgoletni urednik radijskih oddaj na celovškem radiu dr. Franc Vrbinc je pred kratkim slavil 60. rojstni dan. Novembra letos je prejel od deželnega glavarja Veliki častni znak dežele za svoje vzorno delovanje. Čestitamo!

UBALD VRABEC — 80-letnik

Skladatelj Ubald Vrabec je 11. decembra dopolnil 80 let. Tega njegovega praznika so se spomnila vsa zamejska občila in spomnili so se ga tudi na obeh osrednjih revijah pevskih zborov, ki sta bili novembra v Trstu in Gorici. Tu ni mesto, da bi na široko obnavljali Vrabčevo bogato življenjsko pot in delo, saj takorekoč ni na Primorskem človeka, ki bi ga ne poznal in cenil. Ubald Vrabcu želimo s temi skromnimi vrsticami izraziti samo hvaležnost in voščila: hvaležnost za to, kar je naredil, in voščila, da bi še kaj lepega in velikega ustvaril. Na mnoga leta, maestro!

DOM V TINJAH

Izobraževalni dom Sodalitas v Tinjah je letos praznoval 25 let svojega kulturno-izobraževalnega delovanja. Duša in motor doma je njegov rektor Jože Kopeinig, ki z velikim občutkom in odlično organizacijo vodi in oblikuje kulturno-izobraževalne načrte svoje ustanove.

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XI. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1985. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

† ALEŠ ZECHNER

V nedeljo, 17. novembra, je v Celovcu umrl dekan krškega stolnega kapitlja, prelat Aleš Zechner. Rodil se je 13. julija 1902 v Spodnji vasi v žvabeški fari in je bil posvečen v duhovnika leta 1926. Bil je več kot pol stoletja srce vsega verskega in narodnega življenja na Koroškem. Pokopali so ga v sredo, 20. novembra.

† MIRO PRESL

V nedeljo, 1. decembra, je v starosti 86 let umrl učitelj in prosvetni delavec Miro Presl iz Bazovke pri Trstu. Pod fašizmom se je umaknil v Slovenijo in je poučeval v Ljutomeru in Črnomlju. Bil je interniran v Monigu in Gonarsu. Po povratku v Trst je aktivno sodeloval na prosvetnem področju v levičarskih organizacijah.

Ljubka Šorli: Rumeni ko zlato so zdaj kostanji

Za 75-letnico življenja so tolminski rojaki in prijatelji izdali bibliofilsko knjigo na 20 straneh svoji rojakinji pesnici Ljubki Šorlijevi z naslovom **Rumeni ko zlato so zdaj kostanji**. Vso knjigo je z besedami napisal Ivan Jermol, natis pa je oskrbel Sitotisk Špacapan, Idrija pri Bači. Bibliofilska izdaja je bila natisnjena v 200 oštevilčenih izvodih.

V knjigi so ponatisnili Tolminski cikel pesmi Šorlijeve, ki je nastal v razdobju tridesetih let, od 1940 do 1971. Gre za osem sonetov in dve prosti pesmi, ki jih je posvetila rodnemu Tolminu, kjer je preživela otroška leta in po meščanski in trgovski šoli v Gorici deklinška leta do poroke 1933. V Tolmin se je spet zatekla, ko so ji fašisti zastrupili moža, da je umrl 17. febr. 1937, z obema otrokoma. Torej Tolmin mladostnih sanj in najhujšega trpljenja, zato poje:

Ljubim te z grenkobo in slastjo,
svet tolminski, mozaik lepote ...

Ob jutranji meglici nad Sočo in ob zvonjenju mengorskega zvona ji je tesno pri srcu:

Bolest se mi tiha prikrađa v srce,
da v trudni nasladi oči me skele:
Zaprle bi vase trenutek svetla,
da ne bi sedanjosti hlad ga izpral.

Kljub vsemu trpljenju in razočaranjem v življenju ji je Tolmin ostal vedno svetla točka, opora v težavah:

A moje misli v davni čas bežijo,
kot se povrača v gnezdo lastovica,
in dni otroških si nazaj želijo.

Ker gleda na Tolmin z otroškimi očmi, se ji zdi tako lep:

Sam Bog te je postavil
v prelepi gorski svet,
ti mojih sanj zibelka
in mojih mladih let.

V tolminske pesmi je zajela Šorlijeva lepoto tolminske zemlje v pomladi in jeseni, ko je vse v cvetju in barvah, zvečer in zjutraj, kraje okrog Tolmina, znane tudi iz tolminskih puntov, Tolminsko, v katero je žareče sonce »roč natakalo brez številak«. Pesničina duša se navdihuje ob tej naravi:

Zemljica tolminska, Bog te živi!
V tebi viri so neusahljivi,
ki ob njih napaja se srce.

V tej knjigi je Šorlijeva resnična pesnica Tolminske, pesmi so napisane s srčno krvjo, polne plemenitih misli in čustev, vanje je zajela naravno lepoto v vseh možnih barvah, podala pa jih je v izbranem jeziku in svežih in mnogo povednih primerah.

Za uvod so postavili izdajatelji **Mojo pesem**, v kateri pravi Šorlijeva, da noče utirati novih poti, navdihuje se v božjem stvarstvu, išče pa »pot v človekovo središče, / ki mu pravimo SRCE«. In res segajo v srce te Tolminske pesmi, tako so tople in prirsčne.

Knjigi je napisala dve strani spremnih besed Marta Filli in knjigo v imenu rojakov in prijateljev poklonila pesnici.

Sledovi Drage

Dvajseto jubilejno Drago 1985 so hoteli prireditelji proslaviti s knjigo trajne dokumentarne vrednosti, vendar posebne vrste, z naslovom **Sledovi Drage** in s podnaslovom Izbor iz dnevnikov. Lahko bi se bili odločili za zgodovinsko razpravo, za zbornik znanstvenih prispevkov, ali za anketno ugotavljanje mnenja o dosedanjih Dragah in njihovem pomenu. Izbrali pa so zelo izvorno pot neposrednega pričevanja. Obrnili so se na tri tukajšnje pisatelje in na uglednega kulturnega delavca in misleca iz matične domovine, o katerih so vedeli, da si pišejo dnevnik, in jih naprosili, da so jim odstopili zapise o posameznih Dragah.

Tako so avtorji knjige Sledovi Drage po abecedi Vinko Beličič, Vinko Ošlak, Boris Pahor in Alojz Rebula. Njihove odlomke je zbral in uredil Marij Maver, ki je pri vsaki Dragi napisal datum študijskih dni, predavatelje in naslove njihovih predavanj, za tem pa odlomke iz dnevnikov po abecednem redu avtorjev. Tako je vsaka Draga zaokrožena celota.

Beličič in Rebula spremljata Drago vseh 19 let, od začetne 1966 do lanske, Pahor se je pridružil leta 1969, Ošlak 1978. Zapiski so seveda osebni in zasebni, namenjeni samo dnevniku, ki ga navadno skrbno zaklepamo v predal

in vzamemo iz njega, kadar hočemo osvežiti kak dogodek iz preteklosti. Ob pisanju seveda niso mislili, da bi to kdaj objavili, zato so odkrito in neposredno zapisali svoje misli in vtise, kakor so jih občutili na prireditvi. Sprva so ti zapisi kratki in previdni, kakor da bi pisci še ne vedeli, kam naj uvrstijo študijske dneve v Dragi, kaj pravzaprav hočejo prireditelji oziroma prof. Jože Peterlin, ki si jih je zamislil. »Bojim se, da je vse ostalo preveč v zraku,« stoji v prvem zapisu. Vendar pa se piscu zdi, »da bi se morali pogosteje shajati, sicer bomo padli v sterilni, užaljeni individualizem (in čudaštvo)«. Tudi drugi pisec se še ni ogrel za vsebino predavanj, zaslutil pa je že dragocenost srečanja z novimi ljudmi: »Še bolj kot tematika predavanj — slovenstvo, manjšinstvo, dialog — me pritegnejo novi ljudje, ki jih v odmorih med predavanji spoznavam.«

Toda Draga je začela rasti, se utrjevati, odmevati doma in po svetu, rasli in razvijali pa so se tudi pisci dnevnikov. Peterlinova zamisel, naj bi se v Dragi ljudje pogovarjali, zblíževali in navezovali prijateljske stike, naj bi Slovenci v Italiji in Avstriji pregledali svoj položaj in utrjevali vero in narodnost, ta njegova želja, kaže knjiga, je kmalu prerasla ta okvir in zajela vse tri Slovenije, matično domovi-

no, zamejstvo in zdomstvo, in postala široka, pluralistična tribuna vseh Slovencev, odprta vsem ljudem dobre volje. In tako se je na teh srečanjih zvrstilo okrog sto predavateljev in nešteto debaterjev z vseh celin, problemi pa so segali od preteklosti preko sedanosti v prihodnost in zajemali vsa življenjska področja. Draga je postala pojem, potreba, ki jo občutimo vsi.

Ker so avtorji po značaju in gledanju na življenje in probleme tako različni, so neenotni tudi njihovi zapisi. Eni so kratki, jedrnati, pohvalni ali odklonilni, skeptični, drugi dolgi in izčrpn, izlivi ljubezni in zaskrbljenosti za usodo rojakov, pravi eseji, pogosto z umetniškim nadihom. Oče-

njujejo predavanja in jih dopolnjujejo, prikazujejo občutje in razpoloženje udeležencev, prijateljske stike, ki se porajajo med ljudmi z vseh celin, prijateljstva, ki jih tudi daljave in čas ne morejo pretrgati.

Če so torej hočemo živeti v potek in razpoloženje posameznih Drag, nam je ta knjiga nenadomestljiv pripomoček. »Knjiga govori neposredno o Dragi iz ust njenih udeležencev,« je zapisal urednik Marij Maver v spremni besedi. Imeniten in pristrčen dokument o pojavu Drage. Dokumentarno vrednost ima tudi vrsta fotografij predavateljev in udeležencev Drage.

Knjigo je opremil Edi Žerjal.

Irena Žerjal: Alabaster

Tržaška pesnica Irena Žerjal je izdala novembra 1984 šesto pesniško zbirko: **Goreče oljke** (1969), **Topli gozdovi** (1972), **Klišarna utopičnih idej** (1974), **Pobegla zvezda** (1977), **Gladež** (1982) in zdaj **Alabaster** (1984) (glej Mladiko 1978, 19 in 1983, 38, 39). Kakor že tri prejšnje zbirke je tudi zadnjo izdala v samozaložbi; v spremni besedi pravi, da ji ni prav, da mora čakati pri založbah na vrsto »in se pred mano zvrstijo pesniki, ki jih jaz nimam ravno za boljše od mene, a so deležni večje milosti«.

V novi zbirki je 23 pesmi, ki so razvrščene v pet ciklov z naslovi: *Pesmi z ulic na strmini*, *Bič in čas*, *Murva*, *Plebejsko krilo* in *Balade*.

V prvem ciklu toži nad težkim življenjem, ko je bila vendar v mladosti srečna. Človek gre na pot, da bi se rešil zmot, da bi odkril izgubljeni raj, potem te zadene prah in tvoja pot »medli, kot bi je nikoli ne bilo«. Mladi mož naj kar potuje na zahod, ona mora izstopiti v stari pokrajini in razmisliti o svojem življenju. Prijateljce odhajajo, da bi pozabile na muke preteklosti, ona pa ostaja v starem domu in ugotavlja, da je najhujša bolečina hrepenenje. Ob kalni reki ni več kopalcev, pesnico teži mōra, da izginjamo. Njena pot je težka, samo en žarek sije mimo njene poti. Biser naj ostane v školjki, »ne drezajte v rano: rana je smrtna!«

V drugem ciklu skozi smaragd, opal in rubin odseva zgodovina »teh tal, teh dni, teh ljudi«, zgodovina, ki »bič in

vajeti napreza«. Tu ni več srečnih besed, cement je pokril zemljo. Kdo bo premagal Črta?

Arnika bi še zdravila rane. Storžek naj zraste v macesen, ko bo ona hodila po svetu in si želela nazaj. Murva raste na dvorišču in piše letnice stoletju. Erazem (Predjamski) je šel skozi atomski vek in prišel iz jame, kjer je sluga jedel krvavice in zelje in stopal v zvezdnato leto. Gluha loza se širi.

Srečala sta se, a sta bila preveč različna, zato sta se razšla. Zdaj je življenje enolično, živi ob starih spominih. »Napuh pokopava ljudi,« mu bo povedala, ko bo prišel, in da je sama, le »tího sanja angelček, / ki z nami raste / takrat«.

Na severnem tečaju so, z vodičem iščejo v ledeni skorji luske rib. Na ledu si ustvarijo novo naselje. Pobegla zvezda je zares ušla in bo končala v zemlji ter ne bo več zvezda. Z otrokom se bo vrnila v rojstno vas ob morju.

Zbirka je torej mnogovrstna, iskrena izpoved pisateljčinega težkega življenja, upanj in razočaranj, bridke usode njene ožje domovine, razhoda z njim, ki si ga je izbrala, a ji je ostal samo sin. Ob vsej osebni izpovedi pa je čutiti splošne težave sodobnega sveta.

Jezik je pesniški, izbran in zgoščen, primere sveže in mnogo povedne. Primer: »jaz sem pika, / on vprašaj, / v navednicah je moj značaj — / zlogovan je tvoj«.

O zbirki je napisala poročilo že Ester Sferco v Mladiki 1984, 163.

Florijan Lipuš: Jalov pelin

Koroški pisatelj Florijan Lipuš je izdal marca 1985 pri Založbi Drava v Celovcu in Založništvu tržaškega tiska v Trstu novo povest **Jalov pelin**. To je njegovo peto knjižno delo: leta 1964 so izšle v Ljubljani **Črtice mimogrede**, 1972 v Mariboru roman **Zmote dijaka Tjaža**, ki je izšel že dvakrat v nemškem prevodu, 1973 v Ljubljani humoreske in satire **Zgodbe o čuših**, 1983 pri Dravi in ZTT povest **Odstranitev moje vasi** (glej Mladiko 1983, 155-56).

Nova knjiga je nekako nadaljevanje ali dopolnilo prejšnje, le da se je pisatelj omejil v glavnem na opis smrti na kmetih. Kar dve poglavji od štirih je posvetil opisova-

nju vasovanja pri mrliču, ki leži v hiši na parah. Od vseh strani se zgrinjajo ljudje v samotno hribovsko hišo, kropijo, sedijo okrog par, se pogovarjajo, ženske se tudi prepirajo, molijo, ob presledku pa pijejo čaj in jedo pogačo. Pisatelj vsako dejanje posebej in izčrпно opisuje, rezanje pogače, o kateri pravi, da jo pečejo na kmetih za veliko noč in kadar je mrlič v hiši, pravi takole:

»Zdaj vsakdo seže po pogači, uporabi celo roko od prstov gor do ram pa še prsi, krilo zraven, da zaobjame košati hleb in ga med rezanjem obrzda z nožem. Vsak za svojo lakoto odreže, večina čez lakoto nameri še malo za

oči in lakomnost, vsak svoj brtavs odteše in zapečeno obilje naprej zvali sosedu na kolena, kjer se ta zaradi lepšega še malo obira in ne trešči kar po njem, s smehljajem v licih pogačasto slovesnost podaljšuje, šarkelj še malo suče in obrača in spravlja v ustrezno lego, v kateri zdaj brez tveganja lahko brtavsne po njem z nožem; ta in oni do curne malo žganja čaju, da ne bo pil kisali in oplaknice in ga ne bojo ščegetale v grlu drobtine in tropine zapečenege. Tisti, ki jih je vnama izlakotila, si odrežejo potepe in si mašijo usta z njimi, najedeni vtikajo grižljaje v usta za pokušnjo in da spanja ne odnesejo, a sitih ni, vsakega izlačni večurno straženje mrliča in premaga vonj najboljše vrste.«

In tako se pojedina nadaljuje, saj prinesejo domači še jerbese izbranih jabolk. Na gostijo prilezejo iz vseh kotov in razpok ščurki in lezejo ljudem po nogah, da se jih previdno otepajo. Pajek pa splete mrežo izpod stropa prav mrliču na čelo. Mnogi bi radi domačim pomagali pri opravljanju živine, a so bolj v napotje kot v korist, parčki, ki so se že prej nevidno ustvarili v sobi, pa izginejo v temne kotičke. Domači se nato skopljejo, da bodo čisti za pogreb, vasovanje pa se nadaljuje do jutra, ko odide pogrebni spreved proti dolini na pokopališče.

Ta opis bedenja pri mrliču nekoliko razširjata prvo in zadnje poglavje. V prvem se vozi popotnik v vlaku na pogreb, dolga leta ga ni bilo v teh krajih, zato se v mislih spominja zlasti babice, ki je umrla pri sosedu med žetvijo, in očeta, ki ga je v tovarni pohabil stroj, da je še nekaj časa bolehal in umiral. Na koncu se popotnik drugo jutro napoti v porušeni dom. Med vojno so vojaki odpeljali mater, otroci so ostali sami in se potem raztepli po svetu. Tudi tukaj je nekaj ljudskih običajev in vojnih grozot.

Knjiga je napisana z veliko umetniško iznajdljivostjo in včasih z rahlim posmehom. O jeziku piše v spremni besedi na ovitku: »Osnovna vrednost Lipuševega pisanja je v pisanju samem, ki je virtuozna mešanica klasične slovenščine in koroškega jezikovnega melosa in besedišča. Slovenci še nismo imeli proze, ki bi bila tako dosledno proza besed in te besede s svojimi zvočnimi in slikarskimi posebnostmi slikajo dogodke in položaje ter jih nizajo drugega ob drugega ali pa prepletajo med sabo na najbolj čarobne in včasih turobno grozljive načine.«

Največja vrednost je res v slogu in jeziku kot takem, vendar pa je na drugi strani res, da bralci vseh besed ne razumemo, ker so mnoge najbrž tudi na Koroškem že mrtve.

narava - okolje - človek - narava - okolje - človek

Če se bodo stvari odvijale, kot to predvidevajo nekateri optimisti, se bo v samem začetku prihodnjega tisočletja — že njegovih prvih deset let — začela načrtna kolonizacija Lune. Nič več ne bomo samo posadili zastave, opraskali Lunina tla ter se z nekaj kamni brž vrnili na Zemljo, kot smo to storili leta 1972 z odpravo Apollo. Tokrat bo šlo za čisto resno osvojitvev.

Kaj bomo vzeli s seboj na potovanje? Samo najnujnejše. Ne smemo namreč pozabiti, da nas vsak kilogram, ki ga prenesemo na Luno, trenutno stane okoli 2000 dolarjev. Vse ostalo bomo pridelali tam, »na licu mesta«. Tako energijo — s pomočjo sončnih baterij. Dalje bomo iz ilmenita, s katerim so bogata Lunina tla, in iz redkejšega vodika, ki ga nanaša na Luno sončni veter, pridobili poleg stranskih, a nadvse koristnih produktov železa in titana še nepogrešljivo vodo.

Kaj bomo tam počenjali? Raziskovali Luno in njeno zgodovino: kako je nastala, kakšna je njena zgradba, ali je bil njen plašč kdaj tekoč kot zemljin, ali je kdaj na njej obstajalo magnet-

no polje? Zavedati se tudi moramo, da v nasprotju z Zemljo Luna nima ozračja niti tekoče vode, zato na njej ni erozije, ki bi zbrisala z njenega površja, kar tam sproti nastaja, n.pr. kraterje meteoritov. Ti pa nas ne zanimajo samo zaradi samih sebe ali Lune, temveč predvsem zaradi Zemlje, saj je njihovo trčenje na Zemljo utegnilo nasilno poseči v razvoj živalskih vrst, n.pr. iztreti dinozavre.

Pa še bolj osnovne raziskave si obetamo od trajne posadke na Luni: nemoteno opazovanje zvezd z njene senčne strani, štetje nevtronov i.p.d.

Dolarji, potrebni za tako orjaško podjetje seveda niso mačje solze. Zato se nekateri zavzemajo, da bi se Amerikanci in Rusi pobotali in skupno, prijateljsko zakoračili na Luno.

***

Iz Anglije prihaja vest, da so, čisto slučajno, morda vendarle odkrili magnetni delec - monopol. Če bo odkritje potrjeno, bo odpravilo iz fizike motečo neskladnost, da električni delci obstajajo, magnetni pa ne. Sicer pa bo treba

počakati, kaj porečejo kritiki: ti so že večkrat postavili na laž isto kakor tudi podobne vesti. Tudi resen znanstvenik ni, vsaj podzavestno ne, popolnoma imun proti sodobni bolezni, ki ljubi senzacije.

***

Evropskemu satelitu Giottu, poslanemu v tir zato, da bi prihodnjega marca od blizu (beri: 500 km daleč) preučeval Halleyevo repatico, naj bi po zadnjih vesteh grozila predčasna smrt. Kakor poročajo s havajske astronomske opazovalnice, bi to smrt povzročil prah, ki da ga repatica sama občasno bruha v prostor. Res je ta prah izredno droban, toda orjaška hitrost, s katero bi zadel satelit (240.000 km/h), več kot zadostuje, da predre njegov oklep.

In navsezadnje moramo računati še z možnostjo, da se med tolikimi mikroskopskimi praški pojavi večji. Pri omenjeni hitrosti in v primerni smeri bi večjemu prašku lahko celo uspelo, da satelit vrže s tira. S stališča znanosti, ki bi tako ostala brez podatkov, bi to iztirjenje satelita bilo enako usodno kot njegovo uničenje s preluknjanjem.

KNJIGE

**J. Anderlič - M. Zadnikar:
Lepote slovenskih
cerkva**

Med novimi knjigami, ki so se ob koncu leta pojavile na knjigarniških policah in seveda tudi v izložbah, vzbujajo posebno pozornost knjiga **Lepote slovenskih cerkva**, ki je delo Jožeta Anderliča in dr. Marijana Zadnikarja. Prvi je prispeval bogato fotografsko gradivo, dr. Zadnikar pa je poskrbel za izbor in za besedilo. Bogato in lepo opremljeno knjigo je izdalo »Ognjišče« v Kopru, in sicer v slovenščini in angleščini, medtem ko je za nemško izdajo poskrbelo založba Herold na Dunaju. Pred izložbo pritegne našo pozornost že sam zaščitni ovitek, na katerem je fotografija znamenitega reliefa Marije zavetnice s plaščem s Ptujске gore. Osemdeset ljudi je našlo zavetje pod tem Marijinem plaščem, različnega spola in različnih stanov, od najrevnejših pa do kronanih in posvečenih glav. Ta relief je ena največjih kiparskih mojstevin svojega časa, veliko delo srednjeveške plemiške kulture. Iz srednjega veka so tudi freske iz Hrastovelj, posebno nas prevzame znameniti Mrtvaški ples. Spet ljudje različnih stanov in različnih starosti, ki jih okostnjak spremlja na poti k odprtemu grobu. To pa sta le dva primera, morda najbolj znana, vsekakor pa ne edina pomembna med bogatim izborom. Umetnostni zgodovinar dr. Marijan Zadnikar je imel pri izbiri srečno roko, saj je na tem področju res pravi strokovnjak, ki ima za seboj 40 let preučevanja slovenske cerkvene umetnosti, od arhitekture do kiparstva, slikarstva in umetne obrti. Kako obsežno delo je opravil, nam pove podatek, da je na Slovenskem okoli 2500 cerkva. Dr. Zadnikar ima za seboj že vrsto člankov, razprav pa tudi knjižnih izdaj, v katerih je s svojim tehtnim znanjem približal slovenskemu človeku pa tudi strokovnjaku marsikatero umetnino. Obenem je delal tudi kot konservator in nam ohranil marsikaj, kar bi nam zob časa že zdavnaj lahko uničil. Njegovo zadnje delo **Lepote slovenskih cerkva** ni bilo

zasnovano strogo znanstveno ali visoko strokovno, saj lahko tisti, ki ga stvar podrobneje zanima, najde natančnejše opise in podatke v strokovni literaturi naših umetnostnih zgodovinarjev, vendar tako zaokrožene in celovite podobe slovenskih cerkva ne bo našel nikjer na enem samem kraju, posebno pa ne tako bogate slikovne predstavitve. Čudovite barve s svojimi odtenki in plastičnost sta odlika Anderličevih fotografij, ki tvorijo jedro knjige ali skorajda njeno celoto, saj je strokovni uvod sorazmerno kratek, samo 20 strani, a dovolj, da se seznanimo z glavnimi umetnostnimi tokovi in vplivi na Slovenskem, ki so seveda samo odziv na evropsko dogajanje, samo podaljšana roka zlasti Salzburga na eni in Ogleja na drugi strani. Skupaj z Zadnikarjem potujemo skozi zgodovinski čas in se ustavljamo ob pomembnih umetniških mejnikih na naših tleh. Še prijetnejše je to potovanje, ko se prebijemo skozi uvodne besede do slikovnega gradiva, ki je prava paša za oči. Anderličevi posnetki so namreč na tako visoki strokovni ravni kot le malokdaj v podobnih izdajah, saj gre predvsem za poljudno izdajo, ki naj bi približala cerkveno umetnost vsakemu človeku, da bi jo sprejel kot del svojega zgodovinskega in kulturno-umetniškega spomina, jo kot tako posređoval svojim znancem in tudi tujcem, ki zidejo k nam, kot gostje ali turisti. Poljudna, a strokovno zanesljiva in visoko kvalitetna izdaja torej, ki nas popelje od časov rimske Emone, iz katere se je do današnjih dni ohranila kristlnica in nekaj tlaka z ornamentiranim mozaiikom, skozi zgodnji srednji vek (iz katerega poznamo samo nekaj kamnitih plošč, pa še staro kamnito okensko mrežo) do 12. stoletja, ko se na Slovenskem v Žičah naselijo kartuzijanci in cisterijanci v Stični. Tako potujemo skozi romaniko, ki začne počasi prehajati v gotiko, potem v renesanso, ki prodira iz Italije, ustavimo se ob znamenitih lesenih »zlatih oltarjih« domačih mojstrov, od katerih je posebno poznan tisti iz Crngroba, čeprav tudi drugi ne zaostajajo za njim. Potem nas pot vodi skozi barok, ki je ves pod vplivom italijanske umetnosti, le na Štajerskem se je ohranil vpliv Gradca. Po baroku sledijo razni historični slogi, ki

pa so v knjigi skromno zastopani, saj razen redkih primerkov ne predstavljajo ne številčno ne kakovostno velikih dosežkov. V poznih dvajsetih letih tega stoletja se naša pot skozi čas konča v Ljubljani pred novo šišensko cerkvijo sv. Frančiška, ki si jo je izvirno zamislil slovenski arhitekt Jože Plečnik. Žal knjiga ne upošteva enotnega slovenskega kulturnega prostora, zato zarezhe v našo cerkveno umetnost ostre meje.

Knjiga **Lepote slovenskih cerkva** zasluži kljub temu brez dvoma častno mesto na naših knjižnih policah, saj to ni knjiga, ki bi se je naveličali, ni roman, ki bi ga prebrali in potem pozabili nanj ali ga celo zavrgli. »Lepote slovenskih cerkva« bodo ohranile svojo vrednost skozi mnoga leta in bodo vsakomur, ki jo bo vzel v roke poleg strokovnih podatkov in informacij nudile tudi estetski užitek. Knjiga je lahko primerno darilo za vsakogar, ne glede na starost ali izobrazbo ... saj sta si avtorja prav to geslo, geslo poljudnosti, zapisala že v svoj program in ga tudi dosledno izpeljala.

Lelja Rehar

**Alojz Rebula:
Oblaki Michigana**

Pred nami je nova knjiga Alojza Rebule **Oblaki Michigana**, ki sta jo pravkar izdali tržaška Mladika in celovška Mohorjeva družba.

Delo je obsežen ameriški dnevnik, ki vključuje vsa doživljanja, spoznavanja, presenečenja in ugotovitve, kar je vezano na čas in prostor brez omejitve.

Če bi pisatelj prijem primerjali z Župančičevo domovinsko dilemo, bi lahko delo vzporedili z njegovo **Dumo** vključno z uvodom **Z vlakom**, Rebulov pristop k svetu in izobraženčevu doživljanje tega pa nas prevzema ravno tako kot opus svetovljanskega in elegantnega Izidorja Cankarja.

Brez **Oblakov Michigana** bi bila na primer disertacija, študija osebnosti in duhovne globine Alojza Rebule, nepopolna.

Pisatelj, ki ga v prvi vrsti odlikuje prepričanje v lastno svobodo, se v dnevniku iskreno izpove bralcu in ob tej izpovedi ne moremo mimo ugotovi-

vitve, da ta zadošča tudi pisatelju samemu, saj je pričevanje hkrati tudi razbremenitev vesti, ker je zamolčanje resničnosti greh, eden izmed tistih grehov zoper narod, ki ima pravico do kristalnega zrcala in mu ne zadošča lastna razpotegnjena spačena podoba.

Pisatelj potuje po Baragovih sledovih v osrčju ameriških divjin, da bi tu dokončno spoznal njegovo življenjsko zgodbo in nato obogatil slovensko književnost z žitjem tega Duha velikih jezer. Ne more pa mimo tega, kar je prinesel čas s svojo navlako, kar je človek s svojo človekostjo osnoval, kar je antipod že doživetega in nasprotje spoznanega.

Slovenski človek je rdeča nit, ki povezuje misel z mislijo, srečanja s soočanci.

Po Cankarjevem **Kostanju posebne sorte** imamo v Rebulovem delu potrdilo za to nekropolo okostnjakov, ki segajo v preteklost in s svojo trdno strukturo žrtve in spomina podpirajo sedanjost.

Oblaki Michigana odkrivajo usodo slovenstva v koreninah slovenske diaspore, v domačem ugotavljanju sodobne patološke izgube vrednot in duhovnih globin pa se napoveduje črna prihodnost, ki pa bo morda le pognojila hirajoči zagon slovenske rasti.

Izpoved, pričevanje in esej o nekdanjosti in vsakdanjosti, vse v skrbni slovensščini, v brezhibni obleki, ki pa noče biti uniforma, v svojem ponovnem potrdilu, da je v poznavanju besede prvi ključ v svobodi, neposrednosti, prepričljivosti in lepoti jezika, ki je narodov izkaz in njegov poslednji testament.

V **Oblakih Michigana** ne manjka poezije, ki je nadrobljena v odstavkih, ki bi lahko bili ponos in zgled sodobni prozi, ki sporoča tišino v hermetičnih molkih.

Pisatelj Rebula izhaja v svojem dnevniku iz Župančičevega prepričanja o domovini, razlika med pesnikom in pisateljem pa je ta, da si Rebula morda sploh ni postavil usodnega vprašanja Kje, domovina, si?, toda ravno tako je ugotovil:

Silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod.
Slovenci bodo torej Slovenci, dokler se sad jablane ne bo izneveril svojemu okusu, kar je sicer neizbežno zaradi na primer slabe kanadske zemlje in njenega nezadostnega kulturnega spričevala.

Iz matične domovine butajo valovi Kocbekove afere, politične spletke odmevajo v pisateljevem »srčnem« območju, saj jih je sam posredno ali neposredno doživljal. To je bila tudi glavna in morda edina ovira k objavi ameriškega dnevnika.

Ta knjiga, ki svojo slovenskost izpričuje kot prvo značilnost, ostaja zvesta temu tudi v izbiri imen slovenskih zgodovinskih junakov, s katerimi iz razumljivih razlogov imenuje svoje ameriške prijatelje, ta knjiga ostaja torej imeniten manifest sodobnega kristjana, ki svojo plemenito misel zajema iz časa s pomočjo svojih vrelcev iz klasičnega sveta.

Izvrstnost dnevnika je predvsem v primerjavi, v okusu ameriške prabitnosti, narave, te naše presaditve.

Ne preseneča me ugotovitev, da je podoba Amerike le bežna, taka, kot si jo tujec pričakuje in predstavlja — v presežnikih, nepojmljivih razsežnostih in nekoliko naivni površnosti. Pa saj Rebula ni hotel najti Amerike, kakršno so iskale množice v svojem prihodu brez povratne karte. Prišel je namreč poln doživetega, sploh s tolikšno prtljago, da se je lahko posvečal samo njej in prostoru, kam bi jo spravil, da bi ostala nedotaknjena vsaj v svojem namenu. Mimogrede — celo Revolucija potuje z njim.

V Ameriki končno najde samo utemeljitve in potrdila svojih pričakovanj. Zdi se, da ga je z nezabnim obogatila samo narava, ki jo doživlja v polnem pickwickovskem duhu.

Slovenec in kristjan Alojz Rebula se je z malenkostnimi spremembami sprijel s trdim orehom svojega časa prav tako kot slovenski krščanski misijonar Friderik Baraga. Saj enotnost časa in prostora ni obvezna.

O zgodovini svojega končno objavljenega besedila je pisatelj napisal, da je nastalo, ko je bilo slovensko nebo še vznemirjeno od politične nevihte. Ko je to objavil, pa da ni spremenil ničesar:

»Če je v njem kaj ostrin, naj ostanejo, v spomin na tiste ostre dni.«

Zanimivo, prav tako kot Cankar v uvodu svojih **Podob iz sanj**.

Obama, Cankarju in Rebuli, je torej s svojo stisko botroval čas, da bi lahko deli za vselej ostali neodvisni od nje, trajni v njem in neizpodbitni v ponovnem potrdilu, da predstavljata zgodovino, ki je srečni narodi niso deležni.

ESTER SFERCO

Prvo skupno poročilo o zgodovinskih središčih

Delovna skupnost Alpe-Jadran je nastala šele pred sedmimi leti. Lahko pa rečemo, da je že v marsičem dokazala upravičenost svojega obstoja. Deset dežel in republik (pred kratkim so sprejeli medse še enajsto, Lombardijo), ki pripadajo štirim državam z različno družbeno ureditvijo, zavzeto išče vse tiste skupne točke, ki jih usodno povezujejo v tem predelu Evrope. Delo omenjene skupnosti se odvija v raznih komisijah, podkomisijah in delovnih skupinah.

Podkomisija za zgodovinska središča je pred kratkim pokazala sad svojega dela: izdala je Prvo skupno poročilo o zgodovinskih središčih. Knjiga, ki so jo tiskali pri Mladinski knjigi v Ljubljani v 5500 izvodih, je štirijezična, to je v uradnih jezikih Delovne skupnosti, ki so: hrvaščina, italijanščina, nemščina in slovenščina.

Pred nami je zajetna knjiga 575 strani velikega formata s trdimi platnicami in z večbarvno naslovno stranjo. Priložen je zemljevid dežel in republik, ki sestavljajo skupnost Alpe-Jadran, z državnimi in upravnimi mejami ter z označenimi primeri zgodovinskih središč.

Predstavitve dela je podpisal Adriano Biasutti, ki je bil do lanskega novembra predsednik te Delovne skupnosti, uvod pa Franco Posocco, predsednik Podkomisije za zgodovinska središča.

V splošnem poročilu je najprej opisana dejavnost podkomisije ter metoda in predmet dela. V drugem delu tega skupnega splošnega poročila pa je objavljena primerjalna analiza monografij posameznih dežel, se pravi stanje in problematika zgodovinskih središč. In končno so v tretjem delu opisane smernice delovanja za prenovo in varstvo.

Glavnina knjige pa so poročila posameznih dežel in republik. Opisane so zakonodaja, ki se nanaša na zgodovinska središča, njihova identiteta, gostota in teritorialna razdelitev, njihov kulturni pomen ter posegi za njihovo varovanje in obnovo. Na koncu posameznih poročil je še seznam takih središč. Za vsako deželo in republiko so tudi opisani po trije primeri zgodovinskih središč s fotografijami in skicami. Za

Slovenijo so izbrali Kranj, Piran in Ptuj, za našo deželo pa Andreis, Gradež in Trst.

Sklepni del besedila prinaša temeljna načela skupnosti Alpe-Jadran pri politiki v prid zgodovinskim središčem.

Čeprav se zdi, da je bil v zasnovi dela postavljen enoten kriterij, je njegova izpeljava na nekaterih mestih nekoliko neenotna. Sicer pa je priprava in objava tako obsežne publikacije v vseh štirih jezikih Skupnosti velik podvig. Usklajevanje in prevajanje besedil je moralo hudo zaposlovati mnogo oseb. Mogoče je prav zaradi tega tudi opaziti na nekaterih mestih (bral sem slovensko besedilo) nekaj jezikovnih spodrslijavev in tiskarskih napak.

MARIJAN BAJC

Alojz Rebula: Savlov Demon

Pred kratkim je pri Ognjišču v Kopru izšla knjiga **Savlov Demon**, zbirka šestih krajših iger z religiozno tematiko. Avtor, pisatelj Alojz Rebula, je s tem delom obogatil svojo književnost in jo izpopolnil z novo literarno zvrstjo.

Objavljene igre je že posredoval radijski oder, primerne pa so tudi za odsko uprizoritev, pri čemer je za sceno in domiselne rešitve poskrbela pisateljica Zora Tavčarjeva s svojo sposobnostjo in nepogrešljivim okusom.

Humanizem, klasika in samo sveto pismo so viri, iz katerih avtor **Savlova Demona** črpa bodisi vsebino kot tudi oblikovno zasnovi krajše proze.

Prvo delo, **Poncijeva žena**, obravnava globoko duhovno stisko protagonista, kar je bila sicer hvaležna vsebina marsikaterega dramatika in trageda. Med drugimi je Pilatovo ženo učinkovito obravnaval starosta naših odrskih piscev Ivan Mrak. Vrednost Rebulovega dramskega besedila je pa lastnost, da kljub svoji skrčenosti vsebuje osnovno dramsko zgradbo v neprisljilnem zaporedju in spontanem in prepričljivem dialogu.

Posebno so izvirna in dosledna poglabljanja v človeško psiho in duhovni svet, v intimni spopad med duhom in oblastjo, med posvetnim in onostranskim. Tako tudi v igri, ki daje knjigi naslov, v **Savlovem Demonu**.

V **Somraku** se še enkrat pojavlja označje iz **Poncijeve žene**, še enkrat sil-

no napet prikaz Kristusovega trpljenja in neprecenljiva ironija, ki je nedvomno hote neodvisna od časa, saj ji vsaka doba daje ustrezno podlago.

Četrto igro, **Mesto Arbela**, odlikuje vsebinska zasnova po avtorjevi fantaziji. V svoji dolini Šentflorjanski Rebula še enkrat priča o groteski sodobnega imaginarnega mesta, ob katerem ni težko ugotoviti grenkobe znanega, saj nam niso tuji arbelski policaji pa tudi ne samomorilni talent Arbelčanov, da o povsod prisotnem ničju ne govorimo.

Zadnji dve igri, **Četrti kralj** in **Neznana zvezda**, se izražata v vsej polnosti božičnega pričakovanja, čeprav ne brez večnosti trnovega časa, sumničnej in agentov.

Dinarh, četrti kralj, poudarja nemiljivost časa, obeležje brez dokončnosti in nenehno ponavljajoče se stremljenje za zvezdo sprave in upanja.

»Vode niso tekle nikamor več: vse naokrog je bila puščava. Ampak to je bila puščava z neko smerjo: tja proti velikim rekam, kjer se rojevajo zvezde. Repatica jo je milo orala nad nami, da ji je pod zlatim lemežem odšumevala

RAZSTAVE

Fabio Smotlak na Opčinah

Prosvetni dom na Opčinah. Že na vratih presenečenje: beli panoji, reflektorji, udarjajoča, bistvena glasba, na dnu dvorane pogrnjena miza in beli čarodej, televizijski ekran, množica ljudi in — slike, kocke, kot pozdrav pa dve lep-ljenki, ujeti ena v vertikalno, druga igra oblik, ki se širijo v vodoravnost. Takoj začutiš prijetnost tako zasnovanega prostora. Fabio Smotlak, slikar tržaške najmlajše generacije, in Sergej Cesar, avtor videotapeja o umetniku, sta pomislila res na vse. Najprej ogled filma, nato sprehod med slikami. Skoraj bi se človek prepustil zgolj prijetnosti občutkov, dojemanju brez razumskih bremenitev. Toda, Černigoj docet, slika zahteva »čustvovanje«, »živitev« v umetnino, drugače je igra sama sebi namen. In ko se počasi pomikamo od enega do drugega razstavljenega predmeta, ki ima vlogo povezovalca med slikami, postopno vstopamo v Smotlakov svet in začutimo, da gre za v sebi sklenjeno celoto. Deset let raziskovanja, deset let naporov, da bi prišel do dna stvarnosti, ki nas obdaja, stvarno-

brazda sinjine. In spodaj, med peščeni-mi zameti, v razmakih svetle tišine, mi štirje. In pred vsakim, kakor živi krn, kamela, ki se še ni bila razdišavila od mire in kadila. Druga za drugo, v istem potrpežljivem prestopanju kakor iz stoletja v stoletje, v istem pozvanjanju z ogromno kosmato golšo, v istem brusenju malih ušes, polnih vzhoda. Druga za drugo, v nekakšni sestrski žrtvovanosti, v isti rumeni peščeni brazdi, za zvezdo. Od peščenega razvala do razvala, z monumentalnimi gobci naprej, proti rojstvu zvezd. In za njim naši plašči, plahutajoči v arabskem vetru, in v njih mi, kralji. Prvi Gašper. Drugi, Miha, Tretji, Boltežar. In za njim jaz, Dinarh, četrti. V smer rojstva zvezd.»

V tem znamenju je tudi Rebula zasnoval zbirko iger; čeprav kot pozorni pričevalec svoje dobe ni mogel mimo svoje naloge, je to izpolnil s tankočutnostjo in nevsiljivostjo napol prikrite ironije.

Ostal je torej še enkrat zvest same-mu sebi v delu, ki predstavlja polno izpopolnitev njegovega opusa.

ESTER SFERCO

sti, ki je v bistvu razstavljava na tri osnovne sestavine: obliko, barvo in svetlobo. Mogoče se to sliši enostavno, a če prehodimo pot, ki jo je opravil slikar, nam postane jasno, da je njegovo iskanje le delno stvar igre. Kot so včasih umetniki in znanstveniki hodili vštric, tako ubira Smotlak tisto pot, ki jo ubira naše raziskovanje o percepciji. Zato so tu liki, trikotniki na primer, v sekvenci, ki vnaša nove barve ali iste barve, vendar na drugače pobarvani podlagi. Vtisi, ki jih tu dojemamo, so sila različni. Celo črna barva na črnem, a rahlo uokvirjena, je drugače črna. Včasih je tehnika brizganja tista, ki daje zračnost perspektivi, včasih pa se je slikar poslužil navidez ključnega elementa, da se slika razširi kakor okno v svet. In ko je obvladanje tega že gotovost, gre Fabio Smotlak dalje. Zdaj ga zanima dvodimenzionalnost, zdaj analiza gibanja. Geometrijska natančnost, matematična strukturiranost, ki postane prozorna v slikah, kjer je

(Dalje na naslednji strani)

polnost barv odstranjena in so pred nami le črte.

Barve so tiste, ki ga posebej privlačujejo. In tu je raziskovanje tudi za gledalčevu oko ena sama prijetnost in izvid. Kaj, ko bi te barve ne bilo, kaj, ko bi zaživela ena sama. Tokrat drugačna, pa čeprav ista. Slikar nam je ponudil v ogled tudi skice, kot bi nas hotel popeljati v svoj atelje, kjer se vsa ta »lepota«, primernejšega izraza ne najdem, rojeva. Samo navnež misli, da ima tu mesto naključje. Ker je končni vtis tako čist in prefinjen, ker deluje vse tako sveže, te skoraj zavede v svet neproblematičnosti.

Na dnu vsega tega skladnega, čudovito ponujenega ustvarjanja stoji slikarjeva razprtost med urejenostjo in »prestopom« v smer emotivnosti, domišljije, mestoma lirične, a včasih tudi že razkrajajoče. Detajli so to, a dovolj raz-

Vinko Beličič

Vinko Ošlak

Boris Pahor

Alojz Rebula

SLEDOVI DRAGE

Knjiga, ki se bere napeto kot detektivka, je naprodaj v slovenskih knjigarnah v Trstu, Gorici in Celovcu.

Naročite jo lahko tudi na naši upravi.

poznavni, da slutiš z njimi in za njimi stoječe pritiskanje iz okvirov. Kjer je le-ta izpadel, so geometrijsko urejenost nadomestile organske oblike. A tudi tu, čeprav je videti slika slavo-spev sprostitiv, je svoboda le končni vtis.

Razvojna pot je torej tu sklenjena, prehojeni koraki kot spomin. Mogoče ga bodo nekatere vmesne postaje prikliale nazaj, a ne za ponovitev, ta ni nikoli možna v svetu realnosti, verjetno za ponovno interpretacijo, obogateno z novimi čustvi. Karkoli bo, že zdaj lahko računa slikar na ljudi, ki bodo zvesto spremljali njegovo ustvarjanje.

MAGDA JEVIKAR

Pismo slovenskih duhovnikov tržaške, goriške in videmske pokrajine

Slovenski duhovniki tržaške, goriške in videmske škofije, zaskrbljeni za življenje svojega ljudstva, čutimo dolžnost, da se obrnemo do najvišjih državnih oblasti glede zakona o zaščiti slovenske manjšine v Italiji, ki se zdaj pripravlja.

K temu nas nagiba krščanska zavest, ki temelji na evangeliju in se izraža tudi na podlagi dokumentov Drugega vatikanskega koncila.

Odsev teh vrednot zasledimo tudi v italijanski ustavi, predvsem tam, kjer spodbuja in brani enake pravice vseh državljanov. Zato prosimo, da bi uresničili duha ustave tako, da bi čimprej odobrili zakon o zaščiti Slovencev v Italiji.

Poznamo težave, ki so doslej ovirale odobritev zakona. Vemo pa tudi, da nobena težava ne sme preprečiti pravne zaščite temeljnih človekovih pravic. Znano je namreč, da pravice posameznikov in skupnosti nikogar ne žalijo, nikomur ne prinašajo škode, temveč so izraz omike in mirnega sožitja. Ustava ne priznava privilegijev, temveč jamči za pravice, izraža vrednote in določa dolžnosti, ne da bi komu kaj odvzela.

Slovenski duhovniki prosimo, da ti ste pravice, ki imajo poseben pomen za obstoj in razvoj slovenske narodnostne skupnosti, dobijo priznanje in jamstvo s posebnim zaščitnim zakonom.

Posebej želimo poudariti nekatere točke, ki so po našem mnenju pomembnejše.

1. Zakon naj prizna in zajamči spoštovanje slovenskih državljanov in njihovih kulturnih izrazov, predvsem jezika, ki je temeljni in značilni izraz njihove istovetnosti, in to ne samo v zasebnem krogu, temveč tudi v odnosu do javnih oblasti v vseh 35 občinah v deželi — v videmski, goriški in tržaški pokrajini — kjer pač živijo Slovenci skupno z italijanskim prebivalstvom.

2. Za šolske ustanove prosimo, naj zaščitni zakon ne le potrdi dosedanja določila, ki zaenkrat veljajo le za šole s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini, temveč naj jih izboljša in izpopolni v smeri posebne avtonomije na deželni ravni in jih razširi še na videmsko pokrajino.

Glede Slovencev videmske pokrajine, ki so na kulturnem področju v neugodnem položaju, naj zakon predvideva, ob enakosti pravic s Slovenci tržaške in goriške pokrajine, tako uresničevanje določil na šolskem področju, da jim bo pomagalo k napredovanju s postopnim in homogenim razvojem.

3. Ohranitev slovenskega prebivalstva je povezana z ozemljem, z njegovim družbenim in gospodarskim razvojem in z njegovo povezanostjo, zato smo mnenja, da predstavljata veliko nevarnost za sam obstoj manjšine tako dosedanje načrtno razlaščenje zemljišč kot nekatere urbanistične izbire. Zakon naj predvideva omejitev takih postopkov in neposredno soodločanje prebivalstva pri urbanističnih izbirah.

4. Globoko smo prepričani, da kultura bistveno oblikuje istovetnost in resnični človekov družbeni ter verski napredek vsakega naroda. Zato pričakujemo, da bo zaščitni zakon upošteval in spodbujal možnosti za ohranitev in razvoj svojstvene kulture slovenske narodnostne skupnosti s primerno podporo ustanovam, organizacijam, družbenim občilom in drugim dejavnikom kulturnega razvoja.

Zaščitni zakon naj prinaša zaščito in finančno podporo vsem kulturnim ustanovam slovenske narodnostne skupnosti, brez neopravičenih prednosti, zapostavljen ali izključevanj, kakor pač določa sama ustava, saj je tudi za Slovence v Italiji značilen ideološki pluralizem.

Ob koncu želimo, da bi zaščitni zakon za slovensko manjšino, ki že stoletja živi na področju Furlanije-Juljske krajine, omogočil dejavno sodelovanje, prijateljsko in mirno sožitje vseh prebivalcev, in to v korist obeh narodov, ki živita na tem obmejnem prostoru, ob obojestranskem upoštevanju pravic in dolžnosti posameznikov in skupnosti.

Za slovenske duhovnike: Msgr. Lojze Škerl, škofov vikar za Slovence tržaške škofije; msgr. Oskar Simčič, škofov vikar za Slovence goriške škofije; msgr. Marino Qualizza, župnik videmske stolnice.

VISOK KRVNI PRITISK

Visok krvni pritisk ali strokovno hipertenzija spada med najpogostejše in najnevarnejše bolezni odraslega človeka. Komplikacije visokega krvnega pritiska so eden najpogostejših vzrokov smrti. To je tipična bolezen moderne dobe, prava epidemija našega časa, ki v primeru z nekdajimi epidemijami poteka tiho in potuhnjeno daljšo dobo. Bolezen je razširjena po vseh celinah in ni rase, naroda ali družbene skupnosti, pri kateri ne bi odkrili ljudi s to boleznijo. Bolezen je sicer pogostejša pri nekaterih narodih in pri nekaterih poklicih. Ker v svojem začetku več let ne povzroča nobenih težav, jo navadno odkrijemo šele v napredovalnem stadiju, ko so že nastopile njene komplikacije. Zato ne preseneča, da je po vsem svetu dobra polovica bolnikov z visokim krvnim pritiskom, pri katerih bolezen še niso odkrili.

Pomen krvnega pritiska v človeškem organizmu so pravzaprav začeli dojemati in ugotavljati šele ob koncu prejšnjega stoletja. Ob prehodu v naše stoletje je italijanski zdravnik Riva Rocci odkril enostavno nekrvavo metodo za merjenje krvnega pritiska. S tem je odprl pot za študij krvnega pritiska z neznatno zamudo časa, ne da bi bolniku ogrožal zdravje.

Pri prvih raziskavah zvišanega krvnega pritiska so zdravniki prišli do zmotnega zaključka, da je nekoliko zvišan krvni pritisk pri odraslem človeku koristen ali celo nujen. Dokončno spoznanje, da sodi zvišan krvni pritisk med bolezni, ki povzročajo možgansko in srčno kap ter odpoved ledvic, je začelo prodirati šele okrog leta 1930. Prvotnim zablodom o vlogi krvnega pritiska je pripomogla domneva, da je porast pritiska pri otrdelih žilah, kakršne dobimo pri starejših ljudeh, način za prilagoditev tršim arterijam.

KAJ JE KRVNI PRITISK?

Vprašamo se, kaj je pravzaprav krvni pritisk? Krvni pritisk je pritisk krvi na stene arterij. Pri vsakem srčnem utripu doseže krvni pritisk majhen vrh, ki mu sledi, ko se srce spet razširi, majhen padec. To se zgodi 60-80 krat

v minuti. Krvni pritisk se spreminja od trenutka do trenutka. Ko spimo ali ko smo mirni, je najnižji, brž ko se razburimo ali delamo, pa poraste.

Za vzdrževanje pravega krvnega pritiska je potrebno redno delo črpalke, to je srca. Srce poganja kri po telesu z določeno silo, brez večje škode zase. Ko postanejo žile s staranjem trše in se nekoliko zožijo, poraste v njih upor. Srce premaguje ta nekoliko večji napor z večjim delom. Pride do zvišanja krvnega pritiska.

To se zgodi včasih tudi pri mladih ljudeh, pri katerih se začne zaradi še neznanih vzrokov žilje ožiti in na ta način se pretok krvi skozi te žile otežkoči, kar je vzrok zvišanega krvnega pritiska. Zvečan upor v žilah je vzrok, da mora srce črpati z vedno večjo silo. Ob tem se srčna mišica postopno zdebela. Srce utegne premagati upor v ceveh do neke meje in le za določen čas. Pri tem se večja. Pravimo, da je razširjeno. Čim ožje so žile in čim večja je ovira, tem večja sila je potrebna za zadostno dovajanje krvi in kisika v tkiva in organe. Postopno začne srce popuščati in končno upeša.

Naraščanje upora v žilah utegne srce premagovati dolga leta, ne da bi imel bolnik pri tem kakšne motnje. Morda se včasih nekoliko zaduha pri večjih naporih. Brž ko začnejo rezervne sile srca popuščati, pa začne upadati tudi bolnikova zmogljivost za delo. Zadiha se že pri majhnih naporih. Pa ne samo to. Ves čas trajanja visokega krvnega pritiska se v žilah odigravajo bolezenske spremembe, ki bi jih lahko imenovali obrabnostne (obraba) in so posledica delovanja visokega krvnega pritiska na notranjo plast žilne stene. V žile se začno nalagati apnenec, maščobe in holesterol. Končni rezultat tega procesa je zmanjšana prožnost žilne stene. Žile postanejo trše in se dodatno zožijo. Če se nabere večja količina teh snovi, utegne priti do popolne zamašitve. Tkiva ne dobijo več krvi, odmrejo. Če se to zgodi v življenjsko važnem organu, so posledice zelo hude. Zapora žile v srcu povzroči infarkt in utegne biti v hipu smrtna. Zapora možganske žile povzroči možgansko

kap. Zapora žile na spodnji okončini pa je vzrok za nastanek gangrene, to je odmrtja tkiva, ki se konča z amputacijo okončine.

KAKŠEN JE NORMALEN PRITISK?

Vprašamo se, kakšen naj bo normalen krvni pritisk. Normalni krvni pritisk naj bo tolikšen, da ne bo prišlo do bolezni, ki je posledica visokega krvnega pritiska. Pred leti se je ukoreninila domneva, po kateri naj bi bila zgornja vrednost pritiska toliko nad 100, kolikor je bolnik star. Bolnik star 60 let naj bi imel zgornji pritisk 160. Preiskave zadnjih let pa so takšna gledanja ovrgele. Krvni pritisk označimo z dveh vrednostima. Zgornji pritisk imenovano sistoličen, izmerimo v hipu, ko srce potisne kri v žile. Spodnji pritisk, imenovan diastolični, pa pove, s kolikšno silo kri pritiska v steno žile v času, ko je srčna mišica ohlapna. Po obsežnih statističnih preiskavah so strokovnjaki prišli do zaključka, da je za odraslega človeka srednjih let najprimernejši krvni pritisk 120/80 mm Hg. Krvni pritisk navadno zdravniki imenujejo RR, po začetnici priimka italijanskega zdravnika Riva Roccija. Idealni krvni pritisk naj bi bil celo nekoliko nižji, okrog 110/75 mm Hg. Škodljivi učinki sistoličnega krvnega pritiska se začno zanesljivo kazati, če je ta vrednost nad 140 mm Hg. Pri teh vrednostih je škodljivost sicer majhna, čim večji je pritisk, tem hujše so posledice in pri vrednosti 180/100 so že velike.

Visok krvni pritisk zanesljivo skrajša življenje, ker pospeši nastanek bolezni srca, možganov in ledvic, ker pospešuje razvoj arterioskleroze žil teh organov. Škodljivo delovanje krvnega pritiska na žile je še večje, če se mu pridružijo nekatere bolezni, bolezenska stanja ali razvade, ki jih imenujemo rizikni faktorji. To so v prvi vrsti povečana količina maščob v krvi, kajenje, sladkorna bolezen, debelost in povečana količina sečne soli v krvi.

Vsak bolnik z visokim krvnim pritiskom bo mnogo storil za svoje zdravje, če bo skrbel za pravilno težo, če bo užival manj slano hrano in opustil kajenje.

Najbolj ogrožena starostna skupina ljudi je od 25. do 50. leta starosti.

novice knjižnice dušana černeta - trst (3)

NEKAJ ZANIMIVIH NOVOSTI KNJIŽNICE »DUŠANA ČERNETA«

1. Iz Združenih držav Amerike je prispela knjiga »Prekmurci in Prekmurje«. Knjigo so napisali Alojz, Janez in Jože Sraka in je bila tiskana leta 1984 v Chicagu. Knjiga obsega 544 strani in je bogato ilustrirana. Prekmurci in Prekmurje je prvo celovitejše delo o Prekmurcih in Prekmurju. V delu so zbrani najpomembnejši zemljepisni, zgodovinski, gospodarski in drugi podatki. Prvič so zbrani podatki o Prekmurcih, ki živijo v ZDA in v Kanadi. Prav tako so prvič opisana velika dela prekmurskih skupnosti v omenjenih državah, ki so bila do danes neznana. Knjiga je za Slovence velik kulturni dogodek, zlasti še za tiste, ki živijo v ZDA in Kanadi.

2. Gospod Tone Zrnc iz Kanade je daroval knjižnici knjigo »Utrinki duhovne rasti. Ob 30-letnici Marije Pomagaj v Torontu 1954-1984«. - Knjiga je izšla decembra 1984. leta in je bila tiskana v Torontu v Kanadi. Obsega 99 str. velikega formata in je bogato ilustrirana. Publikacija je bila izdana ob 30-letnici prve slovenske župnije v Kanadi in kot piše v uvodniku, ni študijski doprinos podrobnega utripanja župnijske skupnosti, je le utrinek sicer ogromnega duhovnega zagona pri oblikovanju župnijskega občestva v preteklosti.

3. V zadnjem času je naš pisatelj Alojz Rebul izdal dve novi knjigi in sicer »Savlov Demon« ter »Oblaki Michigana«.

Pri koprski založbi Ognjišče je v zbirki Naš oder izšla knjiga našega rojaka Alojza Rebule »Savlov Demon«. Knjiga obsega šest radijskih iger, ki so bile v šestdesetih in sedemdesetih letih izvajane na Radiu Trst A in ki so bile za to izdajo prirejene za oder. Objavljene so sledeče igre: Poncijeva žena, Savlov Demon, Somrak, Mesto Arbela, Četrtri kralj in Neznana zvezda.

Druga Rebulova knjiga pa je »Oblaki Michigana« - ameriški dnevnik od 22. julija do 19. avgusta 1975. Knjigo sta izdali celovška Mohorjeva družba ter Mladika iz Trsta. Delo opisuje pisateljevo potovanje v kraje Baragovega misijonarjenja. Potovanje je Rebul opravljal pred desetimi leti in to z namenom, da bi napisal Baragov življenjepis v obliki romana. Roman je izšel v Celju, pi-

satelju pa se je nabralo mnogo dnevnih zapiskov, ki so zdaj objavljeni v knjigi.

4. Pred nekaj meseci je v Tolminu izšla pesniška zbirka goriške rojakinje Ljubke Šorli »Rumeni ko zlato so zdaj kostanji.« Pesmi rodnemu Tolminu. Knjiga je izšla v bibliofilski izdaji in tiskana v 200 oštevilčenih izvodih. Iz uvoda, ki ga je napisala knjižničarka tolminske knjižnice Marta Filli povzemo sledeče: »Pesmi Ljubke Šorli, tolminske pesnice, so dragocene za nas vse in smo njihovega ponovnega natisa zelo veseli. Izhajajo kot voščilo za pesnično petinsedemdesetletnico, v bibliofilski zbirki, ki ji jo s hvaležnostjo poklanjamo njeni tolminski rojaki in prijatelji.«

5. Iz Argentine je k nam dospela publikacija »Svobodni, ob svoji zastavi 1848 - 1918 - 1945«. Brošuro je izdal Pripravljalni odbor za proslavo slovenskega narodnega praznika 29. oktober in dneva slovenske zastave. Knjižnica obsega spored proslave, izjavo Slovenskega narodnega odbora ter zapise slovenskih kulturnikov in politikov na preteklo slovensko zgodovino.

NOVICE

V Kulturnem domu v Trstu so v četrtek, 7. novembra, predstavili novo knjigo, ki jo je izdalo Založništvo tržaškega tiska in katere avtor je časnikar in politični delavec Stojan Spetič. Avtor je knjigi dal naslov »Rimski mlini« in obravnava delo posebne komisije pri predsedstvu italijanske vlade. Komisija je imela nalogo, da preuči problematiko slovenske narodne manjšine, ki živi v Italiji, v pričakovanju njene zakonske zaščite.

* * *

Založništvo tržaškega tiska je izdalo katalog svojih izdaj, ki jih ima v prodaji. Poleg knjižnih izdaj in periodike je v katalogu tudi seznam plošč in kaset.

ZAHVALA

Knjižnica Dušana Černeta se najiskrenejše zahvaljuje prof. Maksu Šahu, prof. Alojzu Rebuli, prof. Martinu Jevnikarju, Ivu Jevnikarju in gospe Petkovišek za darovane publikacije. Vsi zgoraj navedeni so s svojimi knjižnimi darovi znatno obogatili knjižni fond naše knjižnice.

SEZNAM KRALJEVIH DEL

Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta sta izdala obsežen katalog ob priliki razstave »Tone Kralj v Furlaniji - Juljski krajini«. Katalog obsega 96 strani in je zelo bogato ilustriran. Besedo o umetniku, seznam del, seznam razstav in bibliografijo je pripravila Verena Koršič - Zorn.

V zapisku o razstavi Toneta Kralja v Gorici in Trstu smo v prejšnji številki MLADIKE obljubili, da bomo objavili dopolnilni seznam Kraljevih del, ki so v naši deželi in ki jih nismo pravočasno zasledili, da bi jih vključili v katalog, čeprav so nekatera dela že bila vključena v tržaško razstavo.

Zdaj objavljamo prvi dodatni seznam v upanju, da se bo še kdo oglasil, da bi tako lahko posredovali popolno sliko Kraljeve dediščine med nami.

SVETA DRUŽINA

olje na platnu, 40 x 59 cm (okoli l. 1930)

sign.d.sp.

Druž. H., Trst

KRALJEVIČ MARKO

o. na pl., 140 x 130 cm (verjetno pred 1935)

sign.d.sp.

Druž. V., Trst

OTROŠKI PORTRET

o. na pl., 45 x 60 cm

sign.d.sp., (l. 1935)

S.G., Trst

BEG V EGIPT

o. na pl., 72 x 107 cm

sign.d.sp., l. 1942

Lokev

MARIJA Z DETETOM

o. na pl., 66 x 91 cm

sign.d.sp., l. 1944

MARIJA MAGDALENA

o. na lesu 19 x 22 cm

sign.ni

SVETI IZIDOR

o. na lesu 19 x 22 cm

sign.ni

Vse druž. O., Sesljan pri Trstu

SVETA DRUŽINA

O. na lesu, 26 x 32 cm

sign.d.sp. (okoli l. 1944)

I.S., Trst

KRIŽANJE

O. na lesu, 90 x 120 cm

sign. d. sp. ob strani, (okoli l. 1950)

L.L., Trst

Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

S hudičem ne bom jedel iz iste sklede,
tudi če mi dajo še tako dolgo žlico.

De Ladurie

BOŽIČNA ANKETA ČUKA
O TEM,

KAJ SI SLOVENCİ V NOVEM LETU NAJBOLJ ŽELIJO

»Kaj si v novem letu najbolj želiš?« — s tem vprašanjem se je agencija ČUK obrnila na mnoge Slovence to-

stran in onstran državne meje. Iz množice izraženih želja je agencija izbrala šopek odgovorov, ki so se ji zdeli zanimivejši.

Tukaj jih imate.

KAJ SI V NOVEM LETU NAJBOLJ ŽELIŠ, DRAGI SLOVENEČ?

Odgovori:

- da bi ljubljanska televizija pokazala Josipa Vidmarja, kako je ljubeznivo sprejemal na obisk na Akademiji nadškofa dr. Šuštarja prav v tistih dneh, ko je v nekem intervjuju v Zagrebu proglašal kristjane za idiote ...
- da bi Matej Bor v dokaz svoje teorije izkopal kakšne venetske stegnenice, za tram debele ...
- da bi škof Vekoslav Grmič s svojo samoupravno teologijo spreobrnil vsaj kakšnega vratarja pri Centralnem komiteju ZKS ...
- da bi se človek mogel nasmejati vsaj kakšnemu vicu v PAVLIHI ...
- da bi pisatelj Janko Messner začel nabirati krampe in vile za Nikaraguo ...
- da bi Slovenska kulturno-gospodarska zveza v Trstu še naprej velikopotezno vplivala na našo zamejsko usodo s svojimi resolucijami ...
- da bi slovenski pisatelj Janez Vipotnik napisal roman o depozitu, slovenski pesnik Mitja Ribičič pa izdal zbirko o emocijah skupnega slovenskega kulturnega prostora ...
- da bi tržaški PRIMORSKI DNEVNIK čimbolj štedil s persnimi energijami svojega direktorja ...

pisma pisma

dar nikakor ne »prvenstvena«; prav tako je res, da je to naše stališče marsikoga motilo, čeprav razvoj dogodkov kaže, da so bili naši nasprotniki na zgrešeni poti, ne mi. V povzetku mnenj, izraženih na novogoriškem plenumu, pravi Štefan Kališnik v Naših razgledih 13. t. m.: »Tu bi morala naša država storiti več ... Slovenci, ki smo del Jugoslavije, bi morali kar najbolj pritiskati v svoji državi in v Italiji, da se osimski sporazumi najbolj konkretizirajo, in v Avstriji, da se izpolni 7. člen državne pogodbe.«

Tako je že zdavnaj izjavljala Slovenska levica.

Razlogov, zavoljo katerih je zamrla, pa je seveda več, a tako kompleksnega vprašanja ni mogoče obravnavati v kratkem pismu. Vsekakor, ker pa je položaj slovenskega tukajšnjega obče-

stva pač takšen, kakršen je, je nedvomno prav, da se ljudje različnih gledanj odločajo za slovensko stranko, saj le-ta edina potrjuje našo identiteto.

Hvala za gostoljubje.

S spoštovanjem Boris Pahor

KAJ PA JE TEBE TREBA BILO

Brez večjega odmeva, skoro hladno je šla mimo proslava ob 40-letnici Radia Trst A, ki bi gotovo zaslužila večjo javno prireditev, upoštevajoč vlogo, ki jo je to naše edino javno občilo odigralo v našem manjšinskem okolju od vojne sem: Radio Trst je utemeljil uporabo slovenščine, ustvaril možnosti za slovenske besedne ustvarjalce, prispeval je k pluralistični informaciji in ne nazadnje, ustvaril je nekaj desetlin slovenskih delovnih mest. Proslava pa se je zreducirala na nekakšen polzasebni party. Zakaj taka izbira, ni razumljivo, kot ni pojasnjeno niti ozadje bojkota uslužbencev, ki je skoro stoo odstotno uspel.

S. P. S.

DRUŠTVO
SLOVENSКИH
IZOBRAŽENCEV
V TRSTU

želi
VESEL BOŽIČ
in
SREČNO NOVO LETO

PISMO BRALCEM

Že nekaj let se obračamo na vas s tem pismom, ko v decembrski številki — v času obračunov — seštevamo in računamo, obenem pa napovedujemo novo ceno naslednjega letnika ali potrjujemo prejšnjo. V obeh primerih »z izbranimi besedami« trkamo na srca bralcev in jih prosimo za pomoč. Dovolite, da to storimo tudi letos s temi besedami. Pišemo jih, ko je del te številke, ki jo imate v rokah, že v tisku, ko zbrani za zadnje korekture odločamo o višini naročnine prihodnjega letnika.

Ugotavljamo, da so se letos dohodki rahlo povišali, v prvi vrsti zaradi večjih darov, ki izpričujejo, da je Mladika vedno bolj priljubljena med našimi bralci.

Že zato bi bili jubilejni letnik 1986 radi obdržali pri cenah iz let 1984 in 1985. Žal pa ugotavljamo, da tega ne zmoremo.

Cene Mladike v novem letu objavljamo tu spodaj. In dovolite, da tudi letos računamo na vašo radodarnost, ki ste jo že večkrat izkazali; da spet potrkamo na srca prijateljev Mladike za dodatni dar: brez njega bi bil primanjkljaj revije nevzdržen. Računamo na to pomoč in že vnaprej se vam zanjo zahvaljujemo.

***

S to številko bodo naročniki v Italiji prejeli poštno položnico za poravnavo naročnine. Na hrbtno stran smo si dovolili zabeležiti letnike in odgovarjajoče zneske, ki po zapisih uprave niso poravnani.

Naročnike v tujini, ki se poslužujejo mednarodnih poštnih nakazil, prosimo, da vedno navedejo številko našega poštnega računa 14470348.

Letnik 1986: izvod 2.000 lir —
Celoletna naročnina 15.000 lir
Jugoslavija 2000 Din — tujina
15 US dol. (po letalski pošti
20 US dol.)

Poštni tekoči račun: 14470348 - MLADIKA - Donizetti 3 - 34133 Trst. Čeki in mednarodna nakazila na isti naslov.

zasmehindobrovoljozasme

»Doktor, všeč mi je surova čebula z oljem, a mi ostane na želodcu.«

»Popij malo ricinusovega olja na vse skupaj!«

***

»Ti imaš pa res srečo! Komaj si končala medicinsko šolo, pa ti že ponujajo službo.«

»Seveda, v samopostrežbi zadnje čase ob pogledu na cene pogosto padajo v nezavest.«

***

V kupe brzovlaka vdre moški s pištolo in jo pomoli pod nos edinemu potniku: »Denarnico!«

Potnik se zdrzne: »Niti prebite pare nimam.«

»Zakaj si se pa potem tako ustrašil?«

»Mislim sem, da ste kontrolor. Tudi vozne karte nimam.«

***

Na železnici v Ljubljani so za preglednika prog sprejeli novega delavca. Dali so mu ročko z oljem in naročili, naj vsak vijak malo naolji. Po nekaj tednih so prejeli brzojavko: »Pošljite takoj olje. Sem v Beogradu.«

***

»Zdravo, Marjan! Oglasil sem se zaradi dežnika, ki sem ti ga včeraj posodil.«

»Hudiča, ali ga še potrebuješ? Dal sem ga kolegu, ker je deževalo.«

»Jaz ga ne potrebujem, ampak tisti, ki ga je meni posodil, bi ga rad vrnil lastniku.«

***

Miška teče v slonovi senci skozi Saharo: »Slonček, ko ti bo prevroče, povej, bova menjala.«

Janez je z dopusta poslal prijatelju razglednico, na kateri sta bila dva osla. Namesto pozdrava je napisal:

»Ali nista ljubka? Priznaj, da sta ti zelo podobna!«

Čez nekaj dni je Janez dobil pošto: »Hvala za razglednico. Tebe sem takoj prepoznal. Kdo pa je tisti poleg tebe?«

***

»Mami, tisti pes je grdo lajal vame!«

»Saj to ni nič hudega, Viki!«

»Pa mi je kazal tudi zobe!«

Slovenska družina ima na mizi MLADIKO

Vilko je bil na srečolovu. Izklincevalec je oznanil glavni dobitek: številka 87 — debela svinja!

»To sem jaz!« je veselo vzkliknil Vilko.

***

Milan in Vane šahirata. Tomo zraven stoji in gleda. Naenkrat Vane vstane in pravi:

»Tomo, igray ti dalje, jaz moram nekaj pojesti.«

»Šahirati ne znam,« reče Tomo, »lahko pa grem namesto tebe kaj pojest!«

***

Bojanček je prišel k teti na obisk. Teta je za to priložnost zaklala kokoš. Ko je Bojanček videl, da je skubila kokoš, je vprašal:

»Teta, ali moraš vsak večer tako slachiti kure, preden gredo spat?«

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 571326

POSEBNI POPUSTI! OBIŠČITE NAS!

CENA 1.500 - LIR